

vybes, kurios verčia jį taip elgtis. Profesorės M. Gimbutienės tyrinėjimai patvirtina, kad neolite egzistavo harmoninga visuomenė ir harmoningi vyrų bei moterų santykiai. Tada buvo garbinama deivė Motina – Kūrėja. Visų teisės buvo lygios ir todėl nebuvo poreikio viešpatauti gamtoje. Tai buvo laimingi, produktyvūs laikai, ir truko jie tūkstantmečius. Tai kodėl dabar viso to, kas geriausia, neperėmus iš praeities? Juk tai mūsų šventos esaties dalis. Pagrindinė filmo konsultantė būtų M. Gimbutienė. Prabylant į žmonių širdis ir sielas, veikiant žmonių emocijas galima keisti politines ir ekonomines struktūras. Pirmiausia mes privalome keisti savo dvasines vertybes; turime atskleisti savo esmę, savo žmoniškumą, turime įsitikinti, kad žmoniškumas, gailestingumas ir užuojauta lemia ir politines struktūras. “O Lietuvai aktorė palinkėjo „pasinaudoti pereinamuoju laikotarpiu renkantis kelią iš militarizmo, komunizmo ir greitai besikeičiančios rinkos reikalavimų tam, kad būtų sukurta tokia egalitarinė (visuotinės lygybės) visuomenė, kurioje gamta ir moteris būtų nenustelbtos.“ (Visas interviu grįžus į Lietuvą buvo išspausdintas žurnale: *Kinas*, 1990, nr. 8.)

Paskui dar valandėlę J. Fonda kalbėjosi su M. Gimbutiene. Išeidamos su asistente jos dar ilgokai stabtelėjo priebutyje ir grožėjosi atsiveriančia kalnų panorama. Kai jau išėjo, Marija tarė: „Viską ši moteris turi gyvenime, bet net ir ji neturi tokio vaizdo kaip šis...“

J. Fonda netrukus ištekėjo už CNN savininko Tedo Turnerio [Tedo Ternerio] ir išvažiavo gyventi į kitą Amerikos pakraštį. Savo sumanymo ji taip ir neįvykdė. Bet kada tik atvažiuodavo į Santa Moniką, kur buvo jos namai, visuomet prisimindavo ir profesorę. Peržiūrėdama Marijos rašytus laiškus man grįžus į Lietuvą iš Topangos 1990 m., viename iš jų, rašytame 1990 07 29, randu šias eilutes: [...] *Užtenka man nesibaigiančių interviu ir filmavimo. Su Kellu Kearnsu dar nesibaigė darbai. Jane Fonda vis kažką galvoja [...]. Ji man skiria daug dėmesio (ateina į mano paskaitas ir pagerbimus). [...]*

Jei toliau kalbėtume apie Holivudą, tai tarp Marijos pažįstamų buvo ir aktorė Olympia Dukakis – buvusio kandidato į Amerikos prezidentus pusseserė. Ji apsilankydavo Topangoje, Marijos paskaitose, kai kada keliaudavo drauge su profesore.

MOKSLININKUI LAISVĖ – SVARBIAUSIA

Mokslininkės namuose Topangoje apsilankydavo moterų, pasivadavusių „naujosiomis raganomis“. Jos – ir menininkės, ir namų šeimininkės, vienos – turinčios šeimas, kitos ne. Įkvėptos M. Gimbutienės deivės Motinos idėjų, viename Los Andželo laikraštyje jos paskelbė manifestą „Išėjusios iš šluotražio palėpės“. Kalbėjau su vie-

na iš jų, rašytoja Starr Gody [Star Gudi], ir bandžiau išsiaiškinti, kaipgi jos „raganauja“. Kai kurios iš jų nemėgsta, kai jas vadina „raganomis“, todėl renkasi pavadinimus „pagonė“ arba „vaidilutė“. Šios moterys draugiškos ir nuolat šypsosi. Jos grįžta į Deivės laikus, kai gyvenimą valdė Gamtos principai.

Kaip Didžioji Deivė prabyla į jas? Vaidilutės renkasi švęsti solsticijos (saulėgrįžos) ir ekvinokcijos (lygiadienio) švenčių, taip pat per *Halloweeną* (spalio 30 d., mirusiųjų diena ir raganų Naujieji metai) ir kartą per mėnesį stojus mėnulio pilnačiai. Savo ritualui jos pasirenka žvakę, varpelį ar knyga. Dažniausiai – žvakę. Žvakės šviesa sukuria erdvės sakralumą, kuris lemia išgryninimo ciklą. Ritualai įgyja tartum pranašišką formą. Paskui kuri nors iš jų ištaria keturias pasaulio kryptis: šiaurė – pietūs, rytai – vakarai. Tai ginamosios jėgos, kurios palydimos maldomis ir kreipimusi į Deivę. Kai būrys iššaukia gamtos jėgą, pritraukia energiją iš žemės arba iš mėnulio, tyliai trepsėdamos ir mušdamos būgnelį ima giedoti giesmes Deivei. „Tokio ritualo tikslas, – sako Starr, – harmonizuotis su natūralia sezonų energija. Deivė Motina nuolat yra kiekvieno iš mūsų viduje. O mes ją juntame kasdien. Mums nereikia tikėti ja. Tik mūsų energija geriau veikia, kai mes kartu.“ Jų tikslas – pajusti kuo glaudesnę ryšį su gamtos ciklais, diena ir naktimi, augmenijos augimu ir mirimu. Ritualu siekiama sutelkti energiją, paveikti pa-

Įsimintinas Marijos Gimbutienės plačiai ištiestų rankų gestas, toks labai šiltas, tarsi norėtų apkabinti visą pasaulį... Ją sveikina savaitgalio seminare prie Bostono dalyviai, 1992 m. spalio.

sąmonę, pagydyti, kūną sujungti su dvasia. Po tokio ritualo kiekviena jaučiasi šviesesnė, artimesnė visatai, dvasingesnė, ramesnė, susitaikiusi su savimi ir pasauliu. „Tai, ką mes darome, nėra kažkas ypatinga, tai prieinama kiekvienam, kas nori geriau save pažinti“, – sakė rašytoja S. Gody. Į savo susibūrimus jos kviesdavo ir Mariją, bet ne dažnai – ji vis neturėdavo laiko.

Kaip asmenybė, Marija buvo originali, gyva, atvira, gera. „Naujojo amžiaus“ idėjų skelbėjos galbūt norėjo iš jos asmens padaryti kažką ypatinga, bet Marija į tai nelabai kreipė dėmesio ir toliau dirbo savo darbą, priimdama

žmones tokius, kokie yra. Ji niekada nesielgė kaip „dievinamoji“, o į rodomą dėmesį visad reagavo paprastai: „Gerai, jei žmonės domisi mano idėjomis, vadinasi, dirbta ne veltui.“

Paklausiau Marijos, kodėl Deivės idėjos tokios populiarios Vakaruose. Ji sakė: „Žmogus Vakaruose daug labiau nutolęs nuo gamtos, nes paskutiniai šimtmečiai tuos saitus sutraukė, būtent industrija, technika. Sovietinės okupacijos dešimtmečiai pristabdė technikos pažangą Lietuvoje ir tai tam tikru požiūriu yra gerai. Todėl Lietuvos žmogus išliko arčiau gamtos nei Vakaruose. Ypač jo artumas ryškus folklore – dainose, pasakojimuose, jų lietuviai dar iki šiol nepamiršta. Be to, Vakaruose mąstantys žmonės jau vėl ieško suartėjimo būdų su gamta. Nes Deivė – tai ir yra Motina Gamta. Juk dauguma Vakarų mokslininkų mano, kad žmonijos atgimimas ateis būtent iš Vidurio Europos, kuriai priklauso ir Lietuva.“

Kartą klausiau Marijos, ką ji mano apie moterų sąjungas. Ji atsakė: „Moterų sąjungos – nei nieko nauja, nei nieko bloga. Vyrų klubai, vyrų sąjungos egzistavo visais laikais. Tai čia viskas lyg ir normalu. Tai kodėl tuomet moterų sąjungos negali egzistuoti? Per praėjusius šimtmečius autoritarinis vyrų režimas išnaikino milijoną šviesiausių, protingiausių moterų. Juk buvimas kartu moterims suteikia daugiau pasitikėjimo, jėgos gyvenimui, palaiko.“

M. Gimbutienės deivės Motinos, deivės Kūrėjos idėjos padėjo klestėti feministiniam judėjimui Amerikoje. Bet pati mokslininkė jokiam sąjūdyje nedalyvavo. Ji sakė: „Aš esu mokslininkė, bet ne feministė. Savo mokslu noriu padėti susigrąžinti mūsų sumaterialėjusiai visuomenei pusiausvyrą. Jei pradėdi dalyvauti koikiame nors judėjime, prarandi laisvę, o mokslininkui laisvė – svarbiausia.“

DYKUMA

Mohavio [Mohavie] dykumos Liucernos slėnyje buvo antrieji M. Gimbutienės namai. Marija čia atvažiuodavo, kai Topangoje prasidėdavo pavojingi jos sveikatai rūkai. Ši vietovė yra apie 180 mylių nuo Los Andželo. Jei vairuodavo Marija, kelias neprailgdavo, nes profesorė labai mėgo greitį.

Marija apskritai mėgo greitį: ir kelyje, ir moksle. Šią profesorės savybę pabrėžė ir istorikė Ingė Lukšaitė M. Gimbutienės 70 jubiliejaus minėjime, surengtame Vilniuje, Menininkų rūmuose, 1991 m. sausio 23 d. Ji kalbėjo apie mokslininkės knygą „Žalvario amžius“: „Marija buvo be galo drąši, imdavosi temų, kurios daug kam atrodydavo neaiškios, painios. Taip ir su „Žalvario amžiumi“. Ji stačia galva nėrė į tuos brūzgynus tokiu grei-

čiu, kad ilgai ten neužsibuvusi po dvejų metų išnėrė su storiausia knyga.“

Lankantis svečiams, Marija visuomet stengdavosi, kad jie pamatytų kuo daugiau Amerikos. Kartą Marija patarė ir man vykti drauge su jos pažįstamais iš Lietuvos aplankyti Ziono parko, Braiso [Bryce] kanjono, kuris, jos manymu, daug įspūdingesnis nei Didysis kanjonas, bei užsukti į pramogų ir lošimų centrą Las Vege. Pati ir finansavo šią kelionę visiems. Marija būdavo dosni. Iš dykumos šios vietos greičiau pasiekiamos. O ir Las Vege profesorė mėgdavo pažaisiti, nors toks malonus prasiblaškyimas ir ištuština piniginę. Tikrai daug pamatėme per dvi dienas sukorę 2000 km. Grįžome lapkričio 1-ąją, o ant stalo puikuojasi tortas. „Kokia progą?“ – paklausėme. Pasirodo, Marija neužmiršo net mano gimtadienio. Buvau sujaudinta. Marija mokėdavo nelaukta pradžiuginti, visad būdavo pastabi ir jautri.

Į dykumą Marija skubėdavo, kad būtų galima sparčiau padirbėti, nes čia netrukdydavo telefono skambučiai, ji galėdavo geriau susikaupti.

Visada kelyje mašinoje klausydavomės klasikinės muzikos stoties. Jei vairuodavau aš, Marija, susikėlusį kojas ant priekinio lango, skaitydavo laikraščius. Tik jei lėtindavau greitį, ji net pyktelėdavo: „Amerikoje taip lėtai niekas nevažinėja. Ir tu turi priprasti prie greičio.“

Pakelyje dažnai sustodavome mažoje gyvenvietėje Litl Roke [Little Rock] apsipirkti. Marija rinkdavosi daug džio-

vintų vaisių, riešutų, saulėgražų ir moliūgų sėklų, daržovių ir žuvies, paukštienos, sulčių, alaus. Maistui Marija negailėdavo pinigų.

Vakare dykumoje mėgdavo atsigavinti alum arba pasidarydavo „drinksą“ – truputį degtinės su sultimis. Taip buvo, kol Marija jautėsi stipriau – pirmaisiais mūsų bendravimo metais. Vėliau daugelis jos įpročių pakito. Na, o dykumoje, kad visai „neatsimestumėme“ nuo lietuvybės, kartais iškepdavau bulvių plokštainį. Nors patiekalų iš bulvių jinau per daug nevertino sakydama: „Ką gali ta bulvė duoti? Jau geriau žuvis arba višta.“ O štai moliuskai ir visokiausios jūros gėrybės jai labai patikdavo.

Dykumoje klausydavomės, Marijos žodžiais tariant, „stebuklingos“ airių kompozitoriaus Kalaninšo [Kalaninšo] akmenų muzikos. Tai net ne visai muzika, bet mūsų skoniai šiuo klausimu visiškai sutapo. Marija absoliučiai nevertino šiuolaikinės lietuvių estrados. Jos nuomone, tai ne dainavimas, o kažkoks katinų kniaukimas.

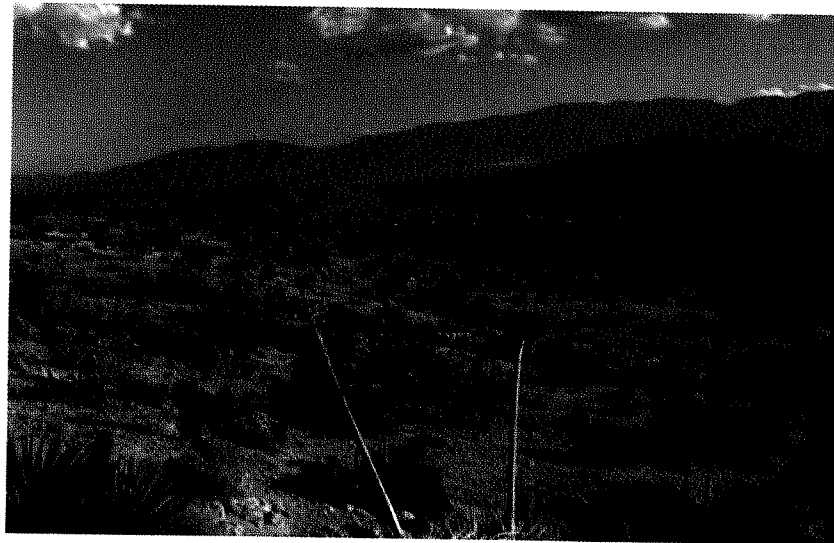
Dykuma visą laiką keičiasi, ne tik metų laikais: dieną vienokia – vakare kitokia. Balandžio mėnesį visa nušvinta smulkiais žiedeliais. Vėliau augalų sėklas vėjas išnešioja po visą neaprepiamą plotą. Kai prasideda karščiai, siekiantys tarpais iki +50°C, viskas pasikeičia. Nuo gegužės vidurio dykumoje – išdžiūvę krūmokšniai, gyvates barškuolės, skruzdžių karavanai ir vabzdžių spiečiai. Bet ir dabar gražu dykumoj, nors jau kitaip. Pamatai tai,

ko niekur šiaip jau nepamatysi, nebent terariume. Išėini pasivaikščioti – čia vienur, čia kitur guli stora barškuolė gyvatė. Nereikia kartais ir niekur eiti, jos pačios tave susiranda. Kartą Marija guli hamake, skaito knygą. Tik dirst – ogi apačioje po ja storulė barškuolė susiraičiusi: „Atsargiai, atsargiai – kad moviau į trobą! Saviškiams apie tai niekada nerašiau į Lietuvą, nes būtų labai jaudinęsi“, – sakė ji. Ir dar ji yra sakiusi, kad negalima užmušti gyvatės, nes tai visatos gyvybės atsinaujinimo simbolis.

Rytą dykumoje neapsakoma tylą. Marija keldavosi prieš saulėtekį ir eidavo pasitikti saulės. Dykumoje šis metas labai gailus, saulės patekėjimas atrodo kaip dangaus misterija. Lygiai antrą valandą dienos pakyla stiprus karštas vėjas. Vis tuo pačiu metu. Popiet dykumoje visais namų kampais ūkia vėjas. Tuomet atrodo, kad tai gyva esybė...

Profesorė dažnai kviesdavosi į dykumą svečių norėdama pasidžiaugti ir pasidalyti tuo, kas jai labai patiko.

Pažįstami ir giminės čia aplankydavo Mariją, kad ir atsiskyrusią nuo pasaulio. Vieną sekmadienį turėjo atvykti Marijos pusseserės M. Lukšienės brolis Saulius Matas su šeima. Tikri Marijos giminės. Man jų atvykimas įsiminė, nes ankstų rytą išsiruošiau prie pagrindinio kelio prikalti lentelės su nuorodomis, kur susirasti Marijos rančą. Važiavau per dykumą ir palei pat kelią mačiau didelį kojotų būrį, traukiantį nežinia kur. Aplink

Liucernos slėnis Aukštojoje Kalifornijos dykumoje. Marijos namų apylinkės, po kurias ji dažnai išeidavo pasivaikščioti viena ir su svečiais. K. Jankauskaitės nuotr.

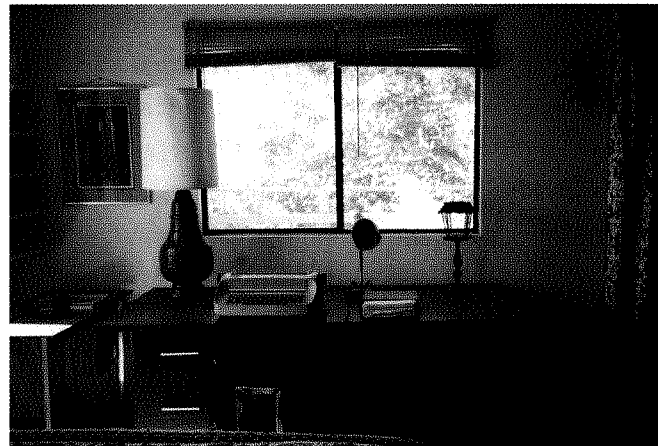
nė gyvos dvasios, o jų didžiausias pulkas. „Kas kažin būtų, jei eičiau pėsčia?“ – pamąščiau. Naktimis jie staugia dykumoje. Turbūt net žmogų, jei kokios, sumanytų suplėšyt. Dykumoje dar galima sutikti didžiulių vėzlių ir zuikių. Kitokių žvėrių nėra. Daug driežų. Atsisėdi kur nors nuošaliau ant akmenų, o driežiukas jau ir pristato – stebi savo akele tave kaip brolių... „Tik iš pirmo žvilgsnio dykuma atrodo tuščia ir nebyli, – rašė Antoine de Saint-Exupéri [Antuanas de Sent Egziuperi], – tačiau tai tik todėl, kad ji neatsiskleidžia pirmam sutik-tajam.“ Taip ir yra.

Su Gediminu ir Dana Vasiliauskais Liucernos slėnyje, prie Marijos namelių. 1982 m.

Svečiai atvyko iš pat ryto, laimingai mus susiradę iš paliktų jiems kelio nuorodų. Papusryčiavus Marija pasiūlė visiems drauge išeiti pasivaikščioti ir pasigėrėti po lietaus atsigavusia dykuma. Vasarą labai retai palyja. Išėjome. Viskas kvėpėjo. Krūmų šakelių viršūnės įgavo tarsi žalsvesnį atspalvį. Dangus apsiniaukęs, bet kaip gera, nes ne taip karšta. Saulė pavojinga vienam Marijos giminaičiui. Dykuma kiekvieną veikia skirtingai. Kvėpavom pilna krūtine. Marija džiaugsmingai aiškino, kas jai labiausiai čia patinka: „Dykumoje jautiesi kaip mėnulio paviršiuje. Dangaus erdvės didesnės, o tai savotiškai veikia.“

Skirtingu metu čia lankėsi nemažai žinomų žmonių ir iš Lietuvos, Marija čia atsiveždavo savo draugijų profe-

Profesorės darbo stalas antruosiuose namuose Liucernos slėnyje. K. Jankauskaitės nuotr.

sorių, savo buvusių studentų, dabar jau brandžių specialistų. Šįkart sulaukėme seno gero Marijos bičiulio iš Santa Monikos poeto Prano Visvydo ir dar vienos viešnios iš Lietuvos.

Vakare susėdę prie stalo jie dalijosi prisiminimais iš jaunystės metų Kaune. Pranas prisiminė, kaip Operos teatro „galiorkoje“ su draugais sėdėdavo, koks kada aktorius vaidindavo, arijų žodžius. Marija kalbėjo, kad persikrausčiusi su mama gyventi iš Vilniaus į Kauną pajuto svetimą miesčionišką Kauno atmosferą. Iš mokyklos mokytojų didžiausią įspūdį padaręs lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas Juozas Ambrazevičius, kurį buvo įsimylėjusios visos klasės mokinės, bet Marija ne.

Dar Marija pasakojo apie dykumą. Kai ji pirko čia žemę, ir kiti lietuviai kūrėsi šioje vietovėje. Vienas jų turėjo namą visai šalia – už pusės kilometro, o kiti statėsi arčiau Lucern Valei [Lucerne Valley] miestelio. Mėgdavo lietuviai, Marijos žodžiais tariant, susiburti krūvon, lietuviškų dainų padainuoti, pabendrauti. Seniau miestelyje dirbo lietuvis kunigas Petras Celiešius, aptarnaujantis vietinius indėnus. Dabar belikusios tik jos dvi su daktare Justina Žirguliene, gyvenančia už kokių 12 mylių. Bet mašina šis atstumas greitai įveikiamas, tad ponias Justina kai kada jau iš ankstyvo ryto pasirodydavo kieme su garuojančiais blynais, norėdama palepinti savo kaimynę. O dar už kokių trisdešimt mylių gyveno geri profesorės bičiuliai Gediminas ir Dana Vasiliauskai, kurie turėjo namą-galeriją; buvo įsigiję beveik visus dailininko V. Virkau paveikslus. Kartą juos aplankiusios ilgai apžiūrinėjo me paveikslus. Netrukus ponias Dana mirė, o jos vyras Gediminas sugrįžo visam laikui gyventi į Lietuvą.

Su svečiais sėdėjome prie stalo ir apie visa tai šnekučiavomės. Vėlų vakarą prie vyno taurės Pranas lėtai ir išraiškingai deklamavo Jono Aisčio eilės:

Tik nueis tyruosna karavanas...
Ir nueis taip lekiančiu smėliu...
Ir nupūs vėjelis pėdsakus ten mano
Ir nupūs kelius.

Tiktai trokš tyruos kupranugariai,
Tiktai ties išvargusius kaklus –
Dar platesnės bus tos smėlio marios
Dar klaikesnės bus.

Nešė jis kadais didžiam viziriui,
Nešė šachui karalaitę dovanų –
Per tą patį smėlį, per tą patį tyrą,
Nešė daug dienų.

Bet tyrų kaitroj kupranugariai krito,
Tirpo reto karavanas tyruose...
Tik šakalai lojo, tik hienos juokės iki ryto,
Kol iškrito visi.

Ką nuėjęs pasakysiu aš didžiam viziriui,
Ką aš šachui pasakysiu į akis?
Kad sutirpo karavanas. Karalaitė mirė.
Liko tik naktis...

Šios eilės mus su Marija tiesiog užhipnotizavo ir mes vis prašėme paskaityti jas dar kartą, o paskui ir dar kartą...

Kitos dienos rytą profesorė įniko į korektūras, o mums visiems liepė pasirūpinti medžiais. Nuėjome vykdyti jos valios. Profesorė, reikli ne tik sau, bet ir kitiems,

mokėdavo užimti kiekvieną, kad nedykinėtų veltui, net ir savo svečiams sugalvodavo visokių darbų.

Vieną kartą, prasidėjus karščiams, ji liepė persodinti medžius. Atkalbinėjom – sakėm, kad birželio vidury medžiai neprigis. Tokiame karštyje ir kasti sunku. „Jei žmonėms iš Lietuvos kasti sunku, kasiu aš pati“, – pasiėmė kastuvą ir nuėjo. Nusliūkinome iš paskos ir mes. Nors ir kasdien laistomi, medeliai neprigijo, o Marija jautėsi apvilta kaip mažas vaikas, kuris norėjo išvysti stebuklą.

M. Gimbutienė turėjo stiprų energijos lauką, labai aštrų akių žvilgsnį, kartais verčiantį pasijusti net nejaukiai. Bet neretai tik šalia jos galėjai atsitiesti dvasia.

Dykumoje profesorė įsigijo 10 akrų žemės, ūkį praplėtė, pristatė namelių, iškasė prie namų didžiausią baseiną, prisodino daug vaismedžių. Buvo sumaniusi įdomų projektą, bet jis vis dėlto liko neįgyvendintas. Jos vyriausioji duktė Danutė manė čia, dykumoje, galėsianti praktikuoti žolininkystę. Moterys, kurioms reikalinga tokia pagalba, čia būtų kurį laiką gyvenusios kaip kokioje sanatorijoje. Tikėjosi čia užveisti retų gydomųjų augalų plantacijas. Toks buvo sumanymas. Bet, deja deja... Ne visi dykumoje jaučiasi gerai, o kai kas ten negali išbūti nė dienos... Dykuma žmogų veikia. Taip atsitiko ir profesorės dukteriai – pabuvusi per karščius, nusprendė kojos tenai daugiau nebekelti.

Tada profesorė namelius sumanė nuomot. Tik su nuoma buvo daugiau bėdos negu naudos. Nuomininkai

atimdavo iš Marijos daug sveikatos. Kartais jie net negalvodavo mokėti, o pagyvenę kurį laiką dingdavo nežinoma kryptimi. Atsitikdavo keisčiausių istorijų. Iš šalies žiūrint net pagalvodavau, kad dykumos saulė ir karštis žmonėms gali sukepinti smegenis. Taip keistai jie kartais elgdavosi.

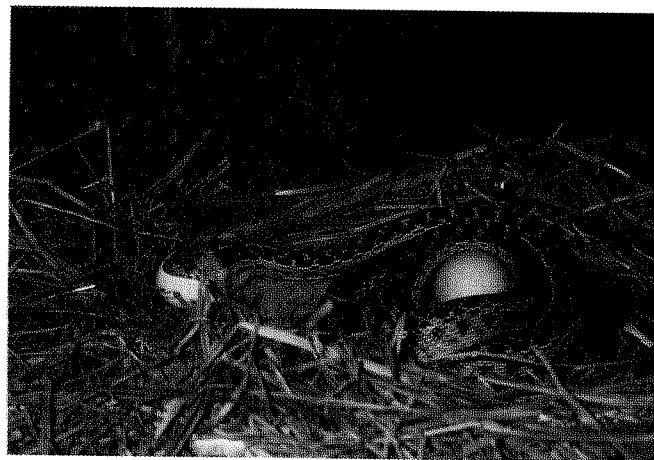
Kartą ponija, kuri gyveno Marijos name prie baseino, pamatė besideginant pusnuogę moterį ir iškviėtė miestelio šerifą šaukdama: „Darykit tvarką!“ Atvykus šerifui, Marija taip pat buvo įvelta į šią istoriją, nes deginosi viena iš jos viešnių. Marijos nuomininkė su vyru dingo naktį, nesusimokėję, pridarę baisybę netvarkos. Tokių dalykų neretai atsitikdavo. Toks elgesys iš pirmo žvilgsnio rodosi nelogiškas, nors jį galima paaiškinti. Dykumoje beveik neįmanoma gauti darbo, tad žmonės visaip sukčiauja, apgaudinėja kitus, o kai kurie elgiasi taip, kaip jiems tuo metu šauna į galvą.

Pinigus, kuriuos vis dėlto pavykdavo „išplėšti“ iš nuomininkų, Marija sumokėdavo už vandenį, kuris dykumoje labai brangus. Niekas čia neturėjo užsiveisęs tokio sodo kaip Marija. Aplink jos namus viskas žaliavo ir skleidėsi, nes medžiai buvo laistomi kasdien. Prinokus vaisiams, galėjai nieko daugiau nevalgyti – tik šviežius abrikosus, nektarinus, persikus ir slyvas.

Dykumoje lauke galima iškęsti nuo penkių iki vienuoliktos ryto, o vėliau – nuo penkių vakaro. Dieną dau-

giausia laiko praleisdavome namo viduje, kur įrengtas kondicionierius: Marija sėdėdavo prie korektūrų, paprašydavo ir manęs jai padėti. Bet ir čia ne visada galėdavo pasislėpti nuo įkyrių žurnalistų – jie mokslininkę susirasdavo telefonu. Atsimenu, kad skambindavo iš Japonijos, Rumunijos, Vengrijos. Marija labai ilgai aiškindavo jiems Deivės religijos teoriją. Vakare žiūrėdavome išsinuomotus filmus.

Jai patikdavo filmai su aktoriumi Christopheriu Plummeriu [Kristoferiu Plameriu]. Pasišovė peržiūrėti visus. Iš vaizdajuosčių nuomos punkto pasiėmė nemažą krūvą kasečių, bet taip ir neįstengėme įveikti. Aktoriaus fotografija kurį laiką puikavosi ant Marijos darbo stalo. Jai įsimintiniausias filmas su juo – „Muzikos garsai“. Ji žavėjosi ir aktore Julie Andrews [Džuli Endrius]. Bet vieną kartą, pamačiusi savo numylėtinę per TV, Marija net susinervino. Aktorei jau 60, o ji, pasidariusi plastinę veido operaciją, šoka ir maivosi kaip jauna panelė. Marija nebenorėjo daugiau žiūrėti į tokią parodiją sakydama: „Nebeliko žmogaus, net prisiminimo. Charakterio nebeliko, tik kaukė, padūmavęs praeities šešėlis.“ Toks vaizdas Marijai atrodė nebevertas dėmesio, ir ji išjungė televizorių. Tuomet prisiminė, ką išvydo tik atplaukusi į Ameriką: „Tas dirbtinis jauninimasis mane erzina, tiesiog atgrasus. Atsimenu pirmus išpūdžius, patirtus tik atplaukus į Niujorką. Einu didelio miesto gatvėmis ir pasigendu senų veidų, kuriuos buvau pripratusi matyti Lietuvoje. Gra-

Dykumų gyventoja gyvatė barškuolė.

žiai susenusių žmonių raukšlės puošia veidą, o čia – ištempti, nenatūralūs veidai, lyg kaukės, lyg plastmasiniai, be jokios gyvybės.“

Čia, dykumoje, žiūrėjome Milosho Formano [Milošo Formano] filmą „Amadeus“. Marijai jis labai patiko ir sukėlė tam tikrų minčių: „Kiek daug pavydo yra ne tik tarp menininkų, bet ir tarp mokslininkų. Dabar išeis mano nauja knyga ‚Deivės civilizacija‘ – kiek bus aistrų, kalbų. Nes tai visai naujos koncepcijos. Visi buvo pripratę, kad istorijoje tik karaliai, vyrai valdė, o čia – moteris. Visai nauji dalykai. Kai ėmiau rašyti apie deivės Motinos religiją, net artimiausi draugai mokslininkai nuo manęs nusigrėžė.“ Ji kalbėjo, kad moterį reikia išaukštinti, atgaivinti jos vaid-

mens svarbą, nes tik moterys verčia šį pasaulį tobulėti. O vyrai sukelia karus, žudynes.

Jau vėlai vėlai vakare einame pasivaikščioti po dykumą. Tai pats įspūdingiausias metas. Aplinkui nė gyvos dvasios, tik mėnulis virš galvos šviečia ir šunų, Marijos labai mylimų, vilkstinė iš paskos. Atviras dangus – tarsi visa reginčios akys, akmeninės uolos aplink – lyg praėjusių amžių liudytojos. Beribėje erdvėje blyksi spiečiai žvaigždžių, didelių ir mažų. Marija pasakoja apie archeologines ekspedicijas; kur kokių pavojų iškildavo, kartais visai netikėtų, kaip sykį Italijoje, kai teko naktį pervažiuoti Alpes siauru keliuku, kuris buvo visiškai apledėjęs, ir visi vos nenuardėjo į bedugnę... Keitėsi paleiui vairuoti, nes kelio nesimatė, vairuotojas pavargęs. Marija sėdusi prie vairo ir pati drebėjusi... Vis grįžta mintimis į kasinėjimus Achilėjone ir pamini, kad anksčiau kasinėję Graikijoje žmonės netrukus mirė. Taip nutiko ir jos pažįstamam archeologui Theochares – jis mirė po dvejų metų nuo kasinėjimų pradžios. Kitam mokslininkui vokiečiui atsitiko tas pats. Žemėje ten gulėjo radiniai nuo 6500 m. pr. Kr. ir jai pavyko juos išimti. Vis pasikalbėdavome apie deivę Motiną. Marija sakė, kad iki šiol visi buvo įsitikinę, jog visų laikų ir religijų, visų žmonių vyriausias ar vienintelis dievas turėjo būti vyriškosios giminės. Tuo tarpu jos atrasti archeologiniai radiniai liudija, kad prieš įsigalint vyriškiesiems die-

vams mūsų protėviai garbino Didžiąją Deivę. Deivei Motinai, kaip ir kiekvienai žemiškajai mamai, visi jos vaikai būvę tokie pat dieviški kaip ir jiniai pati. Apie tai kalbėdama, Marija pabrėždavo: „Aš nesiūlau atgaivinti senųjų religijų, aš raginu studijuoti jas ir visa, kas geriausia, perimti į šiandieną.“

Marija pasakojo, kaip ir kodėl susidomėjo tomis nuostabiomis deivių skulptūrelėmis, kurių gausybę yra mačiusi visuose Europos muziejuose. Jas apžiūrinėdama nusprendė, kad galbūt jai lemta išsiaiškinti jų atsiradimo paslaptį. Kalba taip pat ėjo apie archeologijos mokslą ir pavyduolius, kai kurių archeologų akiračio siaurumą. Ji turėjo galvoje tuos kolegas, kurie niekaip neįstengia peržengti savo disciplinos rėmų, yra susidomėję tik kasinėjimų technika ir negali sutikti, kad iš materialių dalykų galima atkurti religiją, ką jiniai ir padarė „Deivės kalboje“ ir „Deivės civilizacijoje“. „Archeologas turėtų būti truputį poetas, pasikliauti intuicija“, – sakė ji. Profesorė nesyk yra užsiminusi apie pasaulinio garso mitologą Josephą Campbellą, parašiusį įvadą jos knygai „Deivės kalba“ ir padrašinusį Mariją nesustoti pusiaukelėje. 1984 m. J. Campbellą ji pirmą kartą sutiko San Franciske, švenčiantį savo 80-metį. Nuo tada jis labai palaikė Marijos idėjas.

TURĖTI IR NETURĖTI

Marija pasakojo, kodėl išsiskyrė su Jurgiu Gimbutu. Jurgis buvęs geras žmogus, bet valdingas. Pasak Marijos: kaip jis nuspręs, taip ir turi būti. O ji vis labiau reiškėsi spaudoj, sulaukė pripažinimo, dėl to kildavę net pavydo scenų. Jis buvo mėgėjas eiti pasivaikščioti, pasirodyti su visa šeima, bendrauti su visais. Pasivaikščiojimai Bostono gatvėmis Marijai darėsi „nebepakeliama kančia“. Ji tenorėjo vieno – netrūkdoma dirbti, toliau tęsti savo tyrinėjimus. Išsiskyrusi su J. Gimbutu, susisodino savo dukreles į mašiną ir patraukė per visą Ameriką į Kaliforniją. „Atsimenu, kelionė buvo ilga ir sunki, bet labai įdomi“, – pasakojo ji.

Marija pripažino, kad jai buvo sunku suderinti motinos ir mokslininkės pareigas. Gal mažiau laiko skyrė, bet dukras mylėjo, leido jas į mokslus ir savo darbu krovė joms kraitį.

Nors ir išsiskyrę, juodu palaikė gražius santykius. Į Topangą J. Gimbutas buvo atvykęs į savo dukters Rasos vestuves 1989 m. ir vėliau. Prisimenu, kaip gražiai juodu su Marija, įsikibusia į parankę, perėjo visą Topangos krikščionių bažnytelę, kur vyko Raselės ir Pauliaus vestuvės. J. Gimbutas buvo pasipuošęs šviesiai pilku kostiumu, Marija skaisčiai žalio šilko suknele. Iš šalies žiūrint jie atrodė laiminga pora. J. Gimbutas dažnai paskambindavo, ypač kai pablogėjo Marijos sveikata.

Marija buvo ne tik pasaulinio garso mokslininkė, bet ir graži moteris. Tokią ją mačiau nuotraukų albumuose: įvairiose tarptautinėse konferencijose – grakščios figūros, elegantiškai pasipuošusią, dailiausių mokslininkų vyrų apsuptyje. Ar po skyrybų su J. Gimbutu jai piršosi bent vienas vyras? Taip. Ir ne vienas. Apie tai pasakojo pati Marija.

Dirbant Harvardo Peabody muziejuje, jos rankos prašė garsus profesorius lingvistas Romanas Jakobsonas. Marija atsisakė.

Tarp savo ranką siūliusiųjų buvo ir gan įtakingų Amerikos žmonių. Jai piršosi garsiausios Amerikoje kosmetinės firmos „Neutrogena“ direktorius ir milijonierius Lloydas Cotsenas. Bet Marija net minties tokios – tekėti už kitataučio – neprisileido. Ji baiminosi, kad tapusi kieno nors žmona nebegalės kasinėti ir praras mokslininkės laisvę. Tas milijonierius vedė kitą moterį, bet Mariją vis kokia proga kviesdavosi pietų. Jis dovanodavo Marijai arba atsiųsdavo paštu „Neutrogena“ firmos kosmetinės produkcijos krepšelį. Tad dažnai Topangoje prausdavomės kvapiais „Neutrogena“ muilais ir šampūnais.

Kartą Marija iš miestelio kirpyklos grįžo į dykumą su gražia šukuosena ir sako: „Žiūrėk, kokią aš tau parvežiau dovaną!“ Ir padavė į rankas atviruką, kuriame buvo pavaizduotas vienišas pilkai rausvas dykumų paukštis, žvelgiantis susimąščiusiu žvilgsniu. Jo pavadinimas išvertus iš an-

glų kalbos reiškia „kelio bėgikas“. Paukštis mane pradžiugino. Pažvelgiau į Mariją, ir tarsi be žodžių susikalbėjome... Niekada vėliau tokio pobūdžio dovanų iš jos nesu gavusi. Tik tą vienintelį kartą.

Taikliai yra pasakiusi poetė Alė Rūta per M. Gimbutienės jubiliejų: „Tu buvai vieniša, ir buvai nešiojama šimtų rankų.“ Mariją 70-ojo gimtadienio proga pagerbė vietinė lietuvių bendruomenė – surengė dideles vaišes Tautiniuose namuose Los Andžele.

GYDĖSI TRADICINĖS IR NETRADICINĖS MEDICINOS BŪDAIS

Namas įkvipęs šalavijais, mėtomis ir kitokiais egzotiškų žolių aromatais. Žolių maišeliais nudėliotos visos priebučio lentynos. Mat Marija jomis gydos nuo vėžio. Žolių iš viso pasaulio jai parūpina duktė Danutė, žolininkė, kuri gyvena atskirame namelyje sode, dirba su kristalais. Jais, kaip ir kitus savo pacientus, periodiškai tikrina Mariją ir skiria vis kitokius žolių mišinius.

Marija gydėsi tradicine ir netradicine medicina. Pasakutiniaisiais metais išbandė patį naujausią kovos su vėžiu būdą. Ji buvo viena iš pirmųjų, sutikusi taip gydytis. Tačiau šis metodas nepasiteisino.

Kartą profesorei paskambino garsi Los Andžele dvaisios gydytoja, pasiūlė savo paslaugas. Marija, nustebinta

tokio skambučio, pasakojo, kad ji padeda tik kai kuriems žmonėms, dažniausiai kokiai garsenybei, ima nemažus pinigus, yra labai užsiėmusi knygų rašymu, ir Marija, nors daug girdėjusi, nebūtų net išdrįsusi kada nors į ją kreiptis. Kai nuvykome, iš tos moters sužinojau, kad ji bičiuliaujasi su Rusijoje pagarsėjusia ekstrasense Džuna. Jos svečiuojasi viena pas kitą ir dalijasi patirtimi. Seansas vyko valandą laiko be jokio atlygio, o štai dovanota profesorės knyga „Deivės kalba“ toji moteris labai apsidžiaugė.

Marijos duktė Danutė kartą išsitarė: „Mama, būdama tokia garsi, dėl savo ligos gauna pagalbą, kurią gali gauti turbūt tik vienas žmogus iš milijono.“ O Marija, kalbėdama apie savo ligą, sakydavo: „Aš vis noriu tikėti stebuklu. O gal...“

Kartą per savaitę, vis tuo pačiu metu, prašydavo jos pusvalandį netrukdyti. Įsijungusi meditacinę muziką, atsigulusi ant minkštų savo kambario grindų, mintimis jungdavosi su kitu Žemės lopinėliu, kur tuo metu už jos sveikatą Airijoje meldavosi visas moterų vienuolynas.

Kai kada profesorė vykdavo į San Franciską skaityti paskaitos. Integralinių studijų institute buvo susibūrusi grupė moterų – „Deivių sambūris“, jos taip pat netradiciniu būdu suteikdavo Marijai energijos. Ji išvykdavo iš Topangos gana silpnai fiziškai jausdamasi, o po kelių dienų sugrįždavo, žiūrėk, visai sustiprėjusi, tarsi naujai atgimusi. Marija noriai ir su džiaugsmu pasakodavo, kaip pasi-

guldžiusios ją ant stalo „deivės“ atlikdavo ritualą, kurio metu pasiekiami vidinė žmogaus pusiausvyra, tolygus energijos pasiskirstymas organizme. Vienu prisilietimu jos savo energiją perduodavo Marijai. Ji nevadindavo to kokia nors mistika ir nesureikšmindavo tų visų energijų. Marija paprasčiausiai neatstumdavo tų žmonių, kurie norėdavo jai padėti. Ji turėjo stiprių gyvenimo įžvalgų ir tokį visa ko supratimą, kuris nebūtų tilpęs į tos ar kitos filosofijos, religijos ar estetinės krypties rėmus. Ji negalėjo apsiriboti kuria nors tradicija ar dogma. Tai jai nebūtų leidę skleisti kaip asmenybei. Jos pasaulis buvo daug aktyvesnis, imlesnis, gilesnis, kultūriškai labai prisodrintas.

Marija turėjo mylinčią širdį ir labai mylėjo gyvenimą. Savyje gebėdama sukaupti daug džiaugsmo, ji visad stengėsi pasidalyti juo su kitais. Ir su kaupu tą meilę bei džiaugsmą per gyvenimą atidavė, dirbdama savo tautos ir žmonijos labui.

Ji norėjo, kad atvykčiau pas ją antrąsyk. Buvome susidraugavusios ir, manau, neblogai supratome viena kitą. Marija niekada neprarado vilties pasveikti. 1990 12 18 laiške ji rašė: *Mano sveikata panaši. Nelaimėi, prieš savaitę labai kritau ir susimušiau dešinės pusės šonkaulius, gerai, kad nesusilaužiau. Skausmas gali kamuoti porą mėnesių. Labai pikta, nes stabdo mano pagrindinės ligos išgijimą. O kad išgijimas tebėra mano galvoj, rodo mano pasikaitų ir kelionių planai. Turėčiau būti Lietuvoj apie ge-*

Marija Gimbutienė su savo biografe (dešinėje) Joan Marler keliauja po Europą, 1991 m. vasara.

gužės 20, Prancūzijoje, konferencijoje – liepos 1–7, Čekoslovakijoje – rugsėjo 1–7, Graikijoje – rugsėjo 13 iki spalio, ir t. t. Ar būsiu, pažiūrėsim. Jei atvyksi, turėsi prižiūrėti Topangos ir Lucerne Valley „dvarus“. Tikiuosi, gana greit pasimatysim. [...]

Antrąsyk atvykau į Topangą 1991 m. balandžio pradžioje. Čia viskas žydėjo ir kvepėjo – skleidėsi toks gražus pavasaris. Vakar, visą savaitę viešėję Marijos namuose, išvyko Aušra ir Jonas Jurašai. Marija linksma bėginėjo po namus ir verandą, jautėsi gerai. Atvykau tiesiai iš Meksi-

kos, kur keliavau po šį egzotišką, senų indėnų kultūrų kraštą. Kupina įspūdžių vis dalijausi jais su Marija, o ji labai gerai suprato mano susižavėjimą, nes ir jai indėnų kultūra darė didelį įspūdį. Pasak jos, indėnų pasaulio suvokimas yra visiškai kitoks, nes jie yra labai harmonizavęsi su gamta. Ji tai ypač galėjusi pajusti, kai tyrinėjo majų šventyklas Meksikoje ir Gvatemaloje 1960 m.

Rugpjūčio mėnesį Marija išsiruošė į Europą, į Prahos pasaulinį archeologų kongresą. Džiaugėsi, kad greta to galės pasimatyti ir su artima giminaite, Meilės Lukšienės dukterimi vargonininke Giedre Lukšaitė-Mrazkova, gyvenančia Prahoje. Tikėjosi pasiekti Lietuvą, jei sveikata leis. O be to, ją turėjo lydėti asistentė, rašanti apie profesorę biografinę knygą, tad Marija Lietuvoje su malonumu ketino jai parodyti bažnyčias, universitetą, kuriame mokėsi, nuvažiuoti į Verkius, kur augo. Bet svarstė, kad tuomet su giminėmis visiškai nebeliktų laiko pabendrauti. Taigi išvažiavo, lydima savo biografės Joanos Marler.

Šįkart į Lietuvą neužsuko, bet dar viena viršūnė buvo įveikta.

Topangoje paliko karaliauti mus visus: savo giminaitę Daną Mataitę, dar vieną merginą iš Lietuvos, manė, šunis ir katytę. Gauname nuo jos atvirlaiškį, datuotą 1991 08 29, taip ir užrašytą „Gimbutas family“ – „Gimbutų šeimosnė“. Ir toliau: *Sveikinimai iš Karpatų kalnų. Esame viršūnėje. Šalta. Austrija buvo puiki, įvažiavimas į*

Bratislavą buvo sunkus. Dabar jau apsipratom. Dar trys dienos kelionės iki kongreso. Bučiuoju visas karštai. M.

Motiniška ir žmogiška Marijos šiluma, jos meilė neužmirštama niekad.

LIETUVOS DOVANA AMERIKAI IR PASAULIUI

1991 m. lapkričio 8 d. Santa Monikoje vyko naujausios M. Gimbutienės knygos „Deivės civilizacija“, vėliau tapusios tiesiog pasauline sensacija, pristatymas. Vakaras buvo surengtas Krikščionių bažnyčioje. Altorinėje dalyje visos dekoracijos pakeistos, iš abiejų pusių pastatyta po didžiulę deivės statulą. 400 vietų salė pilna pilnutėlė. Čia susirinko Kalifornijos universiteto profesūra, studentai, kai kurie profesorės draugai iš Europos ir nedidukas vietinių lietuvių būrelis.

Tą vakarą laiminga, pasipuošusi skaisčiai oranžine šilko suknele, iškelta galva, su nuostabia šypsena lūpose, visai nepanaši į ligonę, ji užlipo ant pakylos. Marija spinduliavo tokią energiją, kad salė nebeišlaikė – pliūptelėjo galinga plojimų banga. Kai prabilo, visi nuščiuvę gaudė kiekvieną jos žodį. Kalbėdama ji angliškame kontekste lietuviškai ištarė žodžius – „žibutės“ ir „ragana“. (Ragana buvo jos mėgstamiausia mitinė veikėja.) Paminėjo Lietuvą ir vaikystę, kaip jos gyvenimo svetur ir tyrinėjimų įkvė-

pimo šaltinį. Vakarui baigiantis prie Marijos nutįso ilgiausia eilė – visi norėjo pasveikinti, tarti keletą žodžių, pareikšti susižavėjimą ar gauti knygos autografą. Vakaro koordinatorė S. Gody – moteris kaštoniniais plaukais ir išpieštu veidu – ragino ilgiau nesustoti prie Marijos, leisti judėti eilei. Taikliai yra pažymėjęs Santa Monikoje gyvenantis profesorius A. Avižienis, dar tuomet, kai 1968 m. Marija buvo išrinkta „Los Angeles Times“ laikraščio Metų žmogumi, sakydamas, kad „Marija Gimbutienė yra Lietuvos dovana Amerikai ir pasauliui.“

Grįžome vingiuotu kalnų keliu į Topangą. Marija atrodė labai laiminga, jos veide – nė šešėlio nuovargio. Kartu su mumis važiavo archeologijos profesorius iš Airijos Michaelas Herity's [Maiklas Heritis], specialiai atskridęs į knygos pristatymą. Nors M. Gimbutienė gyveno kitame kontinente, bet Europoje jos mokslo draugų būta tikrai daug. Kolegos iš Europos nuolat dalijosi su ja savo tyrinėjimų išvadomis, todėl Marija paštu dažnai gaudavo jų straipsnių kopijas, kaupdavo jas savo archyve. Vėliau šį archyvą persiuntė Vilniaus universitetui.

LIETUVAI ŽENGIANT Į NEPRIKLAUSOMYBĘ

Žinojau, kad Marijai labai rūpėjo visi įvykiai Lietuvoje siekiant Nepriklausomybės, todėl rašiau jai apie tai su

Marija Gimbutienė po Filosofijos garbės daktaro vardo suteikimo ceremonijos San Franciske, Integralinių studijų institute. 1988 m.

visomis smulkmenomis. 1990 m. liepos 29 d. Marijos laiškas man į Vilnių atskleidžia nuotaikas, kuriomis ji gyveno tomis dienomis: [...] *Labai džiaugiaus gavus paskutinįjį laišką, birželio 23. Ir kartu ačiū už visus prieš tai rašytus. Su dideliu susidomėjimu ir pakartotinai skaičiau. [...] Gyvenom su Jumis Lietuvės alsavimu. Dabar tik stabtelėjo viskas, na, bet kas siekta ar ne iki galo pasiekta – vis vien išliks vienaip ar kitaip. Didžiuojamės kartu su visu pasauliu Lietuvos valdžios ir žmonių drąsa, aktyvumu, pasiryžimu ir ištverme. Svarbu, kad Lietuva pradėjo figūruoti žemėlapiuose. [...]*

Antrąkart man atvykus į Topangą čia žydėjo mėlyna akacija prie namų ir vėjui papūtus barstė savo kvepiančius žiedus po kojomis... Pirmiausia Marija pasisodino

mane verandoje prie didelio medinio stalo ir tarė: „Pasakok, kaip viskas buvo.“ Tai apie Sausio 13-osios įvykius.

Papasakojau jai keistą sutapimą, kad tą nerimastingą Sausio 13-osios naktį Nepriklausomybės aikštėje priešais Aukščiausiosios Tarybos rūmus sutikau vienintelę ten man pažįstamą – poetę Marytę Kontrimaitę, kuri taip pat pažinojo profesorę, ir kad kalbėjomės su ja apie Mariją, trumpindamos įtampos kupinas minutes. O jau tankams ėmus burgzti šalia, sustingusiomis širdimis meldėmės drauge su visais ir giedojome giesmę Dievo Motinai Marijai. Mums atrodė, kad ir pati M. Gimbutienė buvo šalia, o kartu su ja ir visų mūsų protėvių stiprybė... Ji įdėmiai klausė ir vis klausinėjo dar ir dar. Ypač dabar jai norėjosi ištrūkti į Lietuvą. Ten veržėsi visa jos esybė...

Gegužės pradžioje pasiekusi mus žinia džiugiai nutaikė Mariją; sužinojome, kad Santa Monikos koledže pranešimą skaitys specialiai tam atvykęs Atkuriamojo Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis. Marija pažinojo profesorius iš anksčiau. Jie buvo susitikę Šventojoje, kai Marija lankydamosi Lietuvoje buvo nuvykusi net visai dienai į pajūrį. Tenai tuo metu kasinėjo jos draugė Rimutė Rimanienė. Profesorius V. Landsbergis irgi ilsėjosi pajūryje ir rašė knygą apie M. K. Čiurlionį. Tąkart jie visą dieną praleido šnekučiuodamiesi apie meną.

Šiltą gegužės vakarą pakiliai nusiteikę vykome į tą susitikimą. Apie 300 vietų salė buvo sausakimša, daug

žmonių ramstė sienas. Marijai kažkas užleido vietą pirmoje eilėje. Scenoje sėdėjo koledžo valdžia. Netrukus pasirodė V. Landsbergis su žmona Gražina Ručyte. Visi atsisetojo. Nuvilnijo griausminga sveikinimo banga. Į sceną išėjo, matyt, to koledžo mokytoja amerikietė su popieriuku rankoje ir žiūrėdama į jį su ryškiu akcentu užgiedojo Lietuvos himną. Salėje buvo dauguma lietuvių, tad visi vieningai pritarėme. Paskui pasirodė garsioji lietuvių aktorė, vaidinusi Holivude, Rūta Lee Kilmonytė. Pasi-puošusi baltu, išpaišytu gėlėmis ir žėrinčiu kostiumėliu, atrodė labai šventiška ir iškilmingai. Žemu, sodriu balsu ji užtraukė „Amerika, Amerika“. Padainavę klausėmės V. Landsbergio pranešimo anglų kalba, jis truko pusę valandos. Tada sugriaudėjo ovacijos.

Kitą dieną Marija vėl vyko klausyti jo pranešimo į Beverli Hilso [Beverly Hills] salę, kur turėjo užsirezervavusi vietą. Sakė, kad buvo nemažai lietuvių, bet daug ir amerikiečių, nors bilietas kainavo 40 dol., o vieta mašiniškai aikštelėje – 10.

Kai Maskvoje prasidėjo Rugsjūčio pučas, Marija keldavosi pusę penkių ryto, įsijungdavo televizorių (nes tokiu metu eidavo transliacijos iš Maskvos), kviesdavo ir mane, kad nepraleisčiau svarbių įvykių. Paskui viską aptardavom. Sekėme kiekvieną žinią apie įvykius Lietuvoje. Marija, galima sakyti, tuo tik ir gyveno tomis dienomis.

1991 m. rugpjūčio 23 d. pučas Rusijoje, rodos, baigėsi. Tankai traukėsi nuo Aukščiausiosios Tarybos. Kai prieš tris dienas prasidėjo perversmas, Amerikoje, Šiaurės Karolinoje, kilo baisus viesulas. Jis, kaip pranešė per žinias, pridarė 3 milijonus dolerių nuostolių. Pastebimi sukrėtimai politikoje vyko anapus, o gamtos – šiapus Atlanto.

Rugsėjo 6 d. išgirdome per TV naujienas, kad galų gale išsprendė Rusijos, Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių likimas. Tądien diktore pasakė: „Žemėlapyje atsirado trys naujos valstybės, kurios šiandien jau yra laisvos – Lietuva, Latvija, Estija.“ Lietuvos Valstybė buvo pripažinta juridiškai.

Marija tomis dienomis buvo neapsakomai pakylėtos nuotaikos.

NEGALIU BŪTI SILPNA

Nuo šių įvykių praėjo pusantrų metų.

Tuo metu gyvenau jau atskirai, bet nuolatos ją lankiau.

Marija, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, dar nebuvo nė karto nuvykusi į gimtinę. O kaip ji tą visą laiką troško ten būti!

Bet štai jau antras mėnuo nebesikelia iš patalo.

1993 m. kovo 28 d. su geru jos bičiuliu Pr. Visvydu aplankome Mariją Topangoje. Pranas atveža jai braškių krepšelį, o aš – karpytų violetinių chrizantemų. Marija guli savo kambaryje tarp gėlių ir skaito. Pirmas įspūdis pamačius ją – beveik sveiko ir žvalaus žmogaus, nes kalbėdama ji vis taip pat šypsosi. Veido spalva graži, akių žvilgsnis aštrus kaip visuomet. Marijai, kuriai taip patinka erdvė, greitis, gulėti lovoje – didžiausia kančia, nors ji ir gulėdama visą laiką dirba. Netikėtai Marija pasiguo-džia: „Giminės Lietuvoj visai nesupranta tikrosios mano padėties. Kai paskambinau ir pasakiau, kad dėl ligos nebeatvažiuoju balandžio mėnesį, tai jie lyg niekur nieko sako: „Atvažiuosi biržely ar liepos mėnesį““. Iš tikrųjų giminės ir negalėjo suprasti iš jos kalbos tikrosios padėties, nes ji niekada nedejavo ir nesiskundė dėl ligos, nekrovė savo naštos ant kitų. Net ir sirgdama ji kalbėjo visada žvaliai, pajuokaudama. Klausiu, ar negavo laiškų nuo Meilės Lukšienės ir jos dukters Ingės. Gavo. Ir nuo vienos, ir nuo kitos: „Ir abi aprašo Algirdo Greimo laidotuves. Ir aš noriu tokių laidotuvių kaip Algirdo Greimo, kad būtų Šv. Jonų bažnyčioje, prie universiteto, daug žmonių ir graži muzika. Ir kad palaidotų Kaune, Petrašiūnų kapinėse, šalia mamos, arba Vilniuj. Kaip gera sugrįžti į savo žemę, pas savo senolius. Kaip malonu ir gražu tai.“

Buvo priešpiečių metas. Šeimininkė atnešė vegetari-nės sriubos, tikros lietuviškos naminės duonos ir vištos

patiekalą. Visi drauge užkandom. Kai ploviau braškes, šeimininkė įspėjo, kad nevalgys, nes nieko nenori valgyt. O kai nunešiau jas Marijai, tai skanavo su dideliu malonumu. Paskui truputį papasakojo apie savo dukras Živilę ir Danutę. Živilė dėstytojauja Kaune, Vytauto Didžiojo universitete, ir jai neblogai sekasi. Danutė, žolininkė, visą laiką gyvenusi namelyje prie baseino, išsikėlė kažkur prie Kanados sienos su savo žolėm, žadėjo konsultuoti Mariją telefonu. Marija pasidžiaugė: „Dabar ji ten laiminga jaučiasi. Gerai padarė, kad persikraustė.“ Marija visus vertina pozityviai. Pakalbėjusi pirmas penkiolika minučių ji sako: „Dabar jūs kalbėkit.“

Pasakoju apie rašytoją Kazį Sąją, kuris kalbėjo sekmadienį po Veronikos Povilionienės koncerto parapijos salėje. Marijai iškilo maloni asociacija: „Po to renginio Sąja pas mane atvažiavo. Ir tada dar išėjau jo pasitikti į verandą. Dar buvau ganėtinai stipri. Ir dabar netrūksta svečių, bet negaliu visų priimti. Norisi pabūti vienai, žmonės vargina.“ Paskui Marija tęsia: „Su kiekvienu paštu gaunu daug prašymų, tik neturiu nei laiko, nei sveikatos į visa tai atsakyti. Keisčiausių prašymų būna, vos ne darbus už ką nors parašyti“, – nusijuokia Marija. Studentai jai neša savo doktoratus skaityti. Marija net kiek papykusi dalijasi su mumis: „Vakar viena studentė atnešė man savo disertaciją. Tai visas 200 puslapių turinys – vien tik tai, kas ką pasakė. Vienas sakė taip, kitas kitaip, o tu ką

sakai? Visi skaitėm ir žinom, ką pasakė tas ar anas, bet kur tavo išvados? – replikuoja Marija. – Atmečiau tą darbą ir liečiau ateiti po dviejų mėnesių.“ Tai išklauses, Pr. Visvydas tęsia jos mintį, samprotaudamas apie dailininką Pablo Picasso [Pablą Pikasą] ir jo novatoriškumą: „Jis kūrė dar iki tol nematytas mene figūras, taip atsirado tas jo ‚kubizmas‘ – nauja meno srovė.“ Marija iškart pagyvėja: „Taip ir turi būti, kad rutuliotųsi menas ir mokslas. Nes mokslas, kaip ir gyvenimas, nestovi vietoje. Bet ir gyvenime, ir moksle yra daug nemokšų.“ Parodo savo knygą „Baltai“, neseniai išleistą Brazilijoje portugalų kalba. Ant stalo naujas bukletas – „Human civilization“. Bus leidžiama 10 tomų – žmonijos kultūrų dinamika. Marijai užsakytas didžiausias straipsnis. Ji tęsia: „Viską dabar atidėjau, o į Europą pasiunčiau vietoj savęs skaityt paskaitų savo asistentę Joaną Marler. Ji gali skaityti paskaitas ir labai mėgsta tai daryti. Jauna, graži – tegul skaito. Į jauną malonu žiūrėti.“

Susiruošiu eiti apžiūrėti sodo. „Paskui ir man papasakosi, ką matei“, – sako Marija. Išeinu. Danutės namas prie baseino remontuojamas. Laiptai į tą namą po didelių liūčių apaugę žalia samana, nes niekas jais nebevaikšto Danutei išvažiavus. Užmarštis. Sode atsigauna naujai paskiepyta mėgstamiausioji Marijos slyvaitė. Marija tikisi, kad bus gerų vaisių vasarą, nes ji buvo sulaukėjusi. Žydi abrikosai ir obelis. Žalia vešli žolė sudygus iki kelių – viskas kvepia!

Grįžtu pasivaikščiojusi. Marija klausia, ar jau mezgasi vaisiai. Pasakoju, o ji su tokiu malonumu klausosi.

Vėliau žiūrėjome per TV filmą apie žymią rusų poetę Aną Achmatovą.

Marija džiaugėsi, kad vakare rodys spektaklį – Henriko Ibseno „Norą“, jos mėgstamą dramą.

Ji bando vėl naują metodą – meditacijas, nori sustiprinti sveikatą, kad dar nors kartelį galėtų aplankyti Lietuvą. Ją lanko meditacijos mokytoja. O Marija šypsodamasi sako: „Nekaip sekasi pamokos. Vis negaliu priprasti mąstyti tik apie save: savo galvą, kaklą, akis, nosį, ausis...“ Kai jau išiname, pro stiklines kambario sienas matau Mariją, pasikėlusią iš lovos, kažką žiūrinėjančią ar ieškančią ant savo rašomojo stalo. Toliau dirbs, mąstys. Ir, žinoma, tik ne apie save... Kelionę į Lietuvą vis atidėlioja. Iš balandžio mėnesio dabar perkelia į birželį ir ... Pakyla!!!

Marija išvyksta į gimtinę, čia, Vytauto Didžiojo universitete, jai įteikiamas Garbės daktaro diplomą. O jau grįžusi iš Lietuvos Marija vis dalijasi neblėstančiais kelionės išpūdžiais: „Tomis dienomis buvau pats laimingiausias žmogus pasaulyje, nors jau naudojau paskutinius savo energijos likučius. Jaučiau daug meilės ir šilumos, kuriomis dabar ir gyvenu.“ Ji prisimena vakarą VDU, apsilankymą Palangoje su artimiausiu žmogum, pussesere Meilyte Lukšiene, kopimą į Birutės kalną ir mugę pa-

jūryje, kur ją pakvietė šokti liaudies meistras. „Kaip aš šokau, kaip aš šokau! Man trūko oro, bet vis vien šokau. Aš negalėjau parodyti lietuviams, kad esu silpna“, – vis kalbėjo tomis dienomis Marija.

O ką ji mananti apie dabartinę Lietuvą? Marija sakė, kad dabar depresija Lietuvoj, daug nusiminusių žmonių, be ūpo. „Reikia optimizmo, kelti dvasią, gaivinti tautą, o ne vieniems kitus smerkti. Mes labiausiai esam parapijietiški iš trijų Pabaltijo valstybių, nemokam įsijungti į Vakarų. Norim būt visad žemiau, negu iš tikrųjų galim. Bet nereikia nusiminti. Reikia tikėti, kad ir Lietuvoje tarp politikų yra padorių žmonių, ir optimistiškiau galvoti apie ateitį.“ Kiek pagalvojusi, ji tęsia: „Čia, išėivijoje, lietuvių bendruomenės gyvenimas atgavus nepriklausomybę pasidarys nebeįdomus. Visi nustos kariavę dėl lietuviškų reikalų, rūpinsis tik savo materialiu gyvenimu.“

1993 m., grįžusi iš Lietuvos, Marija daugiausia laiko praleisdavo lovoje. Jos atvažiudavo aplankyti draugiškos ir malonios moterys iš anksčiau minėto „deivių“ ar „vaidilučių“ sambūrio. Susėdusios prie profesorės, pritardamos gitara, tyliai dainuodavo skaidrias dainas apie Motiną Žemę, Deivę. Marija tuo metu pasijusdavo geriau. Ji ir dabar pa juokaudavo. Tik pliaukšt sau per ranką: „Nu, boba, kelkis! Pakaks čia voliotis!“ Ir nusišypso sakydama: „Tuoj išaugs man sparneliai lyg angelėliui ir skrisiu į dykumą.“ Vieną kartą taip ir įvyko. Neregimi sparnai išsiskleidė – Marija

truputį atgavo jėgų. Troško nuvažiuoti į dykumą. Marijos idėjų gerbėjos labai norėjo kuo nors pasitarnauti profesorei, tad maloniai pasisiūlė nuvežti ir pabūti tenai su profesore – žmogum, kurį jos tiesiog dievino. Grįžusi Marija džiaugėsi, kad atsigavo: „vaidilutės“ jai šokusios mėnesienoje ritualinį šokį, dainavusios dainas, o toje aplinkoje visa tai atrodo teatrališka, gražu ir paslaptinga – tarsi būtų sugrįžęs deivės Motinos laikas...

SANTA ANOS VĖJAS

Rudenį nuo dykumų pradeda pūsti šiltas ir grėsmingas Santa Anos vėjas. Jis pučia ne nuo vandenyno į žemyną, o atvirksčiai. Tada iškyla gaisrų pavojus. 1993 m. lapkričio 2 d. šitoks vėjas pasėjo didelę liepsną Santa Monikos kalnuose, Malibu ir Topangoje. Degė visi aplinkiniai rajonai. Kanjonas uždaromas, šimtai namų jau sunaikinta. Sustabdyti liepsnos beveik neįmanoma, nes labai kalnuota vietovė. Sraigtasparniai kaip bitinai dūzgė ir dūzgė dieną naktį aplink, laistydami ant kalnų vandenį ir gesinamąsias medžiagas. Įsakyta evakuotis visiems Topangos gyventojams, nes vienu metu ugnis tiesiog įsišėliojo. Vėliau iš Marijos pasakojimo sužinau, kad nelaimės akivaizdoje, sukaupti paskutines jėgas, ji pati sėdosi prie vairo. Reikėjo dar vieną mašiną išvežti ir paveikslus.

Kitą mašiną vairavo jos namų šeimininkė Sigita, o paveikslus išvežė namų remontavęs darbininkas. Eskortas iš trijų mašinų nuvyko į Santa Moniką, kur gyveno jauniausioji duktė Rasa. Dar porą dienų visur siautė gaisrai. O paskui – tik pelenai pelenai, net Santa Monikoje, kur tuo metu gyvenau, visą savaitę kaip snaigės iš dangaus krito ir krito ant galvos... Gaisrą pavyko nuslopinti, po savaitės žmonės jau galėjo grįžti. Liepsnos nepalietė Marijos namų.

Netrukus važiauvau aplankyti Marijos. Radau skaitančią lovoje. Paprašė papasakoti parapijos naujienas. Kai kurios naujienos ją nuoširdžiai pralinksmino. Ji džiaugėsi, kad dainuoju lietuvių chore. Marija visada mokėjo įvertinti kito žmogaus pavykusį žingsnį. Padariau jai lengvą nugaros ir sprando masažą, o Marija sako: „Gal ir negalima to daryti ligai paastrėjus, bet man taip malonu. Nugulėjau visus šonus.“ Paskui ji paprašė parašyti keletą laiškų, jos diktuojamų. Šiek tiek vėliau Marija tęsė: „Kaip karūnos aplink matėsi degančios kalnų viršūnės. Bet labai rami išvažiauvau, nieko net nenorėjau imti su savimi. Tik paveikslus. Atrodė, kad grįšiu. Gerai, kad dar turiu savo namus, nesudegė. Kitaip, būčiau metusi visus savo gydymus ir daktarus ir važiauvusi į Lietuvą. Turbūt tai būtų buvusi vienintelė išeitis – kokia prasmė likti. Net nustebau, kiek daug skambučių sulaukiau iš viso pasaulio tomis dienomis, – dalijosi išpūdžiais Marija. – Skambino pažįstami ir nepa-

žįstami – teiravosi, ar nesudegėm. Bet kaip keista! Apie mano sveikatą beveik niekas nesiteiravo – svarbesnis įvykis užgožė viską. Žinoma, man toks žmonių dėmesys buvo labai malonus.“

PADĖKOS DIENA

Baigėsi baisieji gaisrai. Po sumaišties į žmonių gyvenimą vėl sugrįžo laikina ramybė. Padėkos dieną nuvažiauvau į Topangą, kad kartu su Marija praleisčiau šią prasmingą dieną. Topangoje ruduo. Saulė nekaršta, vėjo nėra. Nešalta. Nekaršta. Iš kamino tykiai rūksta dūmai.

Namuose jaukiai spragsi židinio malkos. Marija lovoje skaito. Prieš kelias dienas namuose buvo dingusi šviesa, bet ji vis vien skaitė, pasišviesdama rankiniu žibintuvėliu. Tai valinga, tvirtos valios moteris – dabar ir visą gyvenimą.

Prisimenu – ji yra pasakojusi man, kaip atsikratė rūkymo, nes vienu metu buvo labai įsitraukusi. Kai baigėsi cigaretės ir jau norėjo, pametusi darbus, važiuoti į parduotuvę nusipirkti, pamanė: kodėl jos gyvenimas turi nuo jų priklausyti? Viską pamesti ir lėkti. Ir nutarė – nebevažiuos. Nukirto iš karto. Visiems laikams.

Dabar dienos iškilmingumas Marijai suteikia daugiau jėgų ir energijos. Aiškina naujai šeimininkei, ką pa-

ruošti vakarienei: išvirti spanguolių ir kriaušių košės, iškepti saldžiųjų bulvių ir obuolių, paruošti šparagus ir juoduosius ryžius, salotų, įdaryti kalakutą. Suskaičiuoja ant pirštų, ar pakaks patiekalų. Išimame, kaip visada, jos gražųjį servisą.

Prie stalo ją ligonio kėdėje priveža duktė Rasa. Marija, pasipuošusi žalio šilko kostiumėliu, pasidažiusi ir pakiliai nusiteikusi, visai nepanaši į sunkią ligonę. Ji moka neparodyti kančios. „Uždegsime šią žvakę“, – sako Marija, žiūrėdama į puokštę keraminiame inde, o viduryje žvakė – aukšta aukšta...

Vėl kažkas Padėkos dienos proga atsiuntė iš San Francisko gėlių. Ji dažnai gaudavo gėlių nuo nepažįstamų asmenų paštu. Nuo ko ši puokštė? Nežino ir pati. Marija visus ragina sėsti prie stalo, nes jau ir pati praalko. Susiimame už rankų invocacijai. Paskui ji pirmoji pakelia raudono vyno taurę ir kalba: „Dėkoju, kad mes visi čia susirinkome. Už šį gražų stalą, kad visko ant jo yra. Tai Amerikos Padėkos šventė, pradėta švęsti prieš 200 metų, kai ėmė kurtis naujakuriai, sunkiais laikais, kai nebuvo ko valgyti. Kiekvienas gali dėkoti savaip. Aš dėkoju, kad Rasa turi gerą vyrą, kuris ja pasirūpins, ir man bus lengviau išeiti... Dėkoju šeimininkei, kad ji čia yra ir taip gražiai paruošė stalą, Kornelijai, kad nepamiršta ir mane pralinksmina.“

Kitą rytą namai dar miega, o Marija prabunda, kaip visada, anksčiau už visus. Bet ji nieko nekviečia ir, kai atei-

nu žvilgtelėti į jos kambarį, randu užsisvajojusią. Klausiu, kodėl nepakvietė anksčiau? „Nenorėjau trukdyti nieko, galiu ir palaukti, kol kas nors atsikels.“ Nuėjau užplikyti kavos ir vėl sugrįžau pas ją. Atbindeno jos mylimi šuneliai Pupyte ir Lapis. Gal neleisti, klausiu. Liepia leisti. Pupa ant užpakalinių kojyčių pasistiebusi laižo Marijai rankas. Marija, metusi žvilgsnį į šunelius, giliai atsідūsta: „Na, Dieve, kas man dar galėtų padėti...“ „Marija, jus Rasa labai myli. Kaip švelniai vakar prieš užmiegant ji bučiavo jūsų rankas...“ „Dabar aš galvoju, kad prasidėjo mirties procesas... Atsimenu Daną Vasiliauskienę [artima M. Gimbutienės bičiulė, kalbininkė – K. J.], gulėjo kaip šakaliukas sudžiūvusi, o paskui netrukus mirė.“ „Marija, bet ir dabar dar jūs visą laiką ir rašot, ir skaitot.“ „O ką veiksiu? Skaitau, kiek dar galiu. Po puslapelio įvadą parašau kieno nors knygai. Išsiunčiu. Bet nebeturiu jau jėgų...“ Paskui, žvelgdama pro didelę stiklinę sieną į pušų viršūnes, susimąčiusi kalba: „Nė karto per savo gyvenimą negulėjau ant smėlio, neatostogavau. Tik vaikystėje Palangoje. Arba rašiau, arba dirbau ekspedicijose – kitaip nieko nebūčiau pasiekusi...“

Po keleto valandų Marijos aplankyti turėjo atvykti jos buvusi studentė su vyru. Marija paprašė uždėti jai peruką. Uždėjau kažkaip nei šiaip, nei taip, žodžiu, šleivai kreivai, ir netikėtai dėl to apėmė juokas. Nors atrode, dabar ne juokai galvoj, bet ir Marija pati netikėtai ėmė

juoktis drauge. Paskui, pabučiavusi ją, pataisiau peruką ir uždėjau kaip reikiant. Atvyko labai egzotiška pora – jos buvusi studentė su savo vyru arabu, pasipuošusiu baltu galvos turbanu. Marijos kambarys atrode kaip žydintis sodas nuo gėlių puokščių, bet jų atneštoji gėlių kompozicija, regis, pranoko visas.

Vakar buvo Kamila – dvasios gydytoja. Porą valandų mušė būgną, smilkėm smilkalus, deginom žvakes, meditavom kartu susėdusios. Po seanso Marija atsigavo, atrode pailsėjusi, skruostai atgavo spalvą. Kamilos seansai palengvindavo ligonės kančias, nes dabar ji labai karščiavo, jai skaudėjo visą kūną, buvo sunku kvėpuoti...

Gydytojams pasiūlius Marija pasiryžo dar vienam chemoterapijos kursui. Ji tada kalbėjo: „Chemoterapija arba sugrąžins, arba...“ Ji sutiko gultis į ligoninę. Išvažiudama šeimininkei dar sakė, ką sutvarkyti sode: medelius apkasti, gėles išravėti...

! SAULĘ

Vasario antrosios rytą ją ketino parvežti iš ligoninės į namus. Paskambinau į Topangą. Atsiliepė Živilė. Ji virpančiu balsu pratarė: „Turbūt dar nežinai, kad rytą, pusę aštuonių, ligoninėje mirė Mama...“

M. Gimbutienė mirė praėjus dviem savaitėm po didžiausio Amerikos istorijoje žemės drebėjimo Los Andžele.

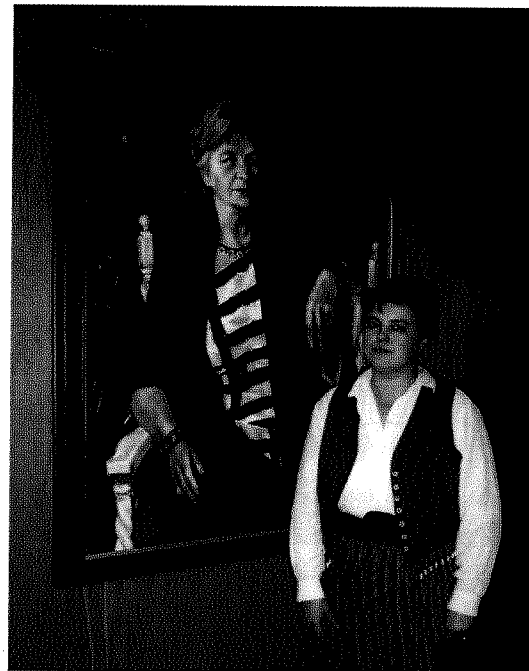
„Los Angeles Times“ mirus M. Gimbutienei (1994 m. vasario 5 d. numeryje) rašė, jog ji dėl savo ypatingos erudicijos sugebėjo atidengti dingusio pasaulio atmintį, kad jai vienintelei pavyko rasti (archeologinių kasinėjimų dėka) ir aprašyti iki tol nepažintą civilizaciją Pietryčių Europoje

Praėjus kiek laiko Marijos dukros surengė atsisveikinimo vakarą. Važiuojant į Topangą, ant kelio mėtėsi daug prilaužytų medžio šakų, dangus niaukstėsi, tik properšomis nušvisdamas. Naktį buvo didelė audra.

Atsisveikinimo su Marija dieną nebuvo jokių laidotuvių regalių. Tik jos darbo kambaryje muzikantai tyliai grojo fleitomis... Ji visą gyvenimą labai mėgo muziką

O ir pati Marija Gimbutienė yra tarsi ta dieviško grožio nata muzikiniame kūrinyje; pati aukščiausia gaida, kurią girdint klausytojui užima kvapą

Tądien Topangoje rinkosi profesorės artimieji, draugai, bičiuliai. Čia buvo senų Marijos draugų gvardija: istorikas Vincas Trumpa, poetas Pranas Visvydas, žurnalistas Bro-

Pirmos Kūčios Topangoje be Marijos. Šalia Vytauto Ciplijausko tapyto Marijos Gimbutienės portreto stovi Kornelija Jankauskaitė.

nys Raila su šeima, Gražina Šlapelytė-Sirutienė, žurnalistas Vytautas Plukas, Meilės Lukšienės brolis Saulius Matas su visomis savo atžalomis ir dar daug kitų. Iš Niujorko specialiai jos atminimo pagerbti atvyko Marijos jaunystės laikų draugas, garsus lietuvių aktorius Vitalis Žukauskas. Vakaro

metu jis kalbėjo apie Mariją kaip apie gražiausią ir didžiausią brangakmenį savo gyvenimo karūnoje, kuria jis ėjo pasidabinęs per visą gyvenimą. M. Gimbutienės studentas, dabar jau profesorius Jules Levinas, amerikietis, pramokęs lietuvių kalbos, šiame paminėjime sakė, kad Marija jam buvusi kaip mama.

Didžiajame kambaryje susirinkusieji dalijosi prisiminimais apie Mariją, tarė atsisveikinimo žodžius.

Kol visi dar buvo patalpoje, lauke vis niaukstėsi, dangumi plaukė pilki, niūrūs debesys. Pamažėl visi perėjo į verandą. Netrukus viskas dangaus skliaute nepastebimai ėmė keistis. Iš už debesų išnirė saulė ir nušvietė viską aplink, meiliai paliesdama kiekvieną savo spinduliais...

Dabar prisiminiu Marijos žodžius, kuriuos ji pasakė telefonu man pirmąsyk grįžus iš jos į Lietuvą. Į klausimą, kaip jaučiasi, ji tada atitarė: „Su kiekviena diena vis artėju į Saulę“...

2003 m. sausis

PRISIMENANT IŠKILIAUSIĄ LIETUVOS MOTERĮ*

Vidmantė Jasukaitytė

Yra pasaulyje vietų, kur atsidūręs pirmą kartą pajunti, kad jau esi čia buvęs. Viskas taip gerai pažįstama, kad žvelgi pilna džiugesio ir nuostabos širdimi, tarsi sutikęs brangų žmogų, ir žinojimas, jog čia niekada nesilankei, visiškai netelpa į sąmonę.

Ir žmonių tokių yra: niekada nesi jų matęs, tačiau užtenka išgirsti vardą, pavardę, susitikti – ir pajunti, kad šis žmogus yra tavo, jis tau artimas, kažkokia bendra erdve sieja jus, jūs žinote daugybę dalykų ir daug ką suprantate visiškai vienodai. Panašiai jaučiau važiuodama pas Mariją Gimbutienę. Kad esu kažkaip su ja pažįstama, pajutau dar būdama Vilniaus universiteto žygeivė, o vėliau – Ramuvos valdybos narė, kai nuolat iš rankų į rankas sklindantys tai jos paskaitų konspektai, tai knygos „The Balts“ vertimo gabalėliai atsidurdavo ir pas mane.

* Straipsnis išspausdintas dienraštyje *Respublika*, 1994 02 09.

Tada – virš to meto istorinės realybės, virš svetimos ideologijos – bent jau man iškilo didinga šios moters asmenybė, o giliai dvasioje rusenanti tautinė savigarba nuolat buvo maitinama kažkokio ypatingo šios moters mentaliteto skleidžiama šviesa. Todėl vienas iš kelionės į Los Andželą tikslų ir buvo pamatyti šią moterį, o ypač – pajusti tą mentalinę erdvę, tuos dvasios ypatumus, kurie ją neklaidingai nuveda prie ieškomo rezultato.

Aiškliai prisimenu, kad pas Mariją atvažiavome gerokai sutemus. Puikus greitkelis virto tarp kalnų vingiuojančiu keliu, šis vedė vis aukštyn ir aukštyn, kol galų gale medžiais apaugusioje beveik kaimo vietovėje – posūkis į dešinę, dar į dešinę – ir sustojome prie Marijos vartų. Topanga. Negirdėtas pavadinimas kažką bylojo jau išnykusia senbuvijų kalba. Patamsyje nuo krintančių medžių šešėlių nei vartų, nei takelio į namą negalėjome matyti. Mes buvome atvesti beveik apgraibomis iki pat neaukšto ilgo statinio.

Ji mus pasitiko ir mes apsikabinome. Atsimenu jos praktinius bruožus ir judesius, labai nuoširdžią jaunatvišką šypseną. Ir – jokio svetimumo. Neapgaunantis jausmas – pagaliau... Tokio paprastumo tarp nepažįstamų nebūna.

Paskubom tvarkomas stalas, servetėlės, gražios taurės ir raudonas vynas... Vėliau – niekada neragautų arbatžolių arbata. Ji apsirengusi tamsiu, spalvotu, sudėtingo rašto įmantriai pasiūtu švarku, kuriame dominuoja juodi, rausvi, žalsvi atspalviai. Panaši į moterį iš seno paveiklo, kuris galėtų kaboti šalia Ričardo VIII. Kažkokia iš tikro kilminga buvo jos povyza ir tą kilmingumą ypač paryškino paprastos buities nepaprastos detalės: paveikslai, skulptūrėlės, stori knygų tomai, didžiuliai gintaro gabalai ant knygų lentynos, židinio, didžiulė ametisto atplaiša... jokio dirbtinumų. Jai nereikia savo buities puošti, dailinti, – ji prakilni viskuo, kas yra aplink ją. Ji – iš Pasaulio Motinos svitos.

Šnekame apie viską, o ypač apie Baltijos apkabiniimą. Mums nereikia daug apie tai kalbėti, – kalba ji, niekaip negali nurimti, – ji ten buvo, ji važiavo, tai yra stebuklas, Lietuva – magiška, stebuklingų galių pilna šalis... Dabar jau arti išsivadavimas, – ji tai žino! Lietuva – nepaprastas kraštas, ten dar likę Senosios Europos dvasios! Žinoma, tą dvasią išlaiko moterys, nes jos auklėja vaikus ir perduoda jiems savo pasaulėjautą! Ir vitališkumą. Lietuvoje esama kažko iš proistorinės Europos!

* * *

Aš stoviu naktį virš vandenyno, virš milijoninio miesto ir nesijaučiu nesava. Viskas visiškai kitaip negu kitur, bet ši vieta skiriasi nuo kitų, pirmą kartą lankomų, nes aš čia viską žinau. Štai jaučiu, kaip mane pradeda kažkas tyrinėti. Kažkoks sujudimas tamsoje aplink mus. Nuo neatmenamų laikų čia gyvenančios dvasios smalsiai mumis domisi. Kažkokios kitos, galingesnės būtybės stebi mus nuo kalno iš toliau. Jų pasaulyje nėra nakties, jos mus mato, – jaučiu jų žvilgsnius.

– Marija, – tyliai pasilenkiu prie jos, – ar jūs žinote, kad indėnai iš čia neišėję?

– Cha! Žinau! Čia buvo jų gyvenvietės, štai čia, visai netoli nuo mano namų! Topanga – jų pavadinimas. Kai tik atvažiavau pirmą kartą, iš karto pajutau, kad jų čia yra. Man jie patinka, senos kultūros man visada patinka. Ir staiga man parodo skelbimą, kad tą namelį parduoda. Čia tai man, manau. Kaip tik turėjau pinigų ir nusipirkau. O!.. Čia indėnų buvo daug.

Pirmą naktį Marijos namuose miegojome su nuotykiiais. Jos svetainėje neseniai buvo nupirkta antra sofa svečiams. Aš užmigau greitai, bet staiga pajutau, kaip prie mano galvūgalio kažkas prisitartino. Tas, kuris priėjo, buvo pavojingas, nes aš pabudau žaibiškai. Ir po sekundės – baisiausias smūgis į metalinį sofos rėmą, lyg kažkas geležimi tvojo per geležį. Šalta srovė praslinko pro šalį, ne-

malonių jausmu perliedama visą kūną, ir tai buvo patvirtinimas, kad kažkam iš nematomo pasaulio mūsų atsiradimas Topangoje buvo nepageidautinas. Aš gulėjau tamsoje ir tyliai meldžiausi Tam, kuriuo tikiu ir pasitikiu. Tą naktį suvokiau, kad erdvė aplink Mariją turi būti pilna matomos ir nematomos gamtos. Tą erdvę sudaro kartu ir buvęs, o gal – kas žino – ir būsimasis laikas. Ta erdvė – lyg vandenynas, kuriame plauko neišnykusi, nepakitusi istorija ir proistorija, nes ji atrado auksinį sąmonės tinklą, į kurį įplaukusi jausis apsaugota nuo išnykimo nežinomybėje. Buvau visiškai tikra, kad jos pasaulio pažinimo ir suvokimo diapazonas daug platesnis negu mokslininko, kuris ištreniravo savo smegenis dirbti lyginamąjį darbą. Ji buvo tas pasaulio fenomenas, kuriam leista savo gyvenimu užpildyti, pakreipti ar net paspartinti laiko tėkmę, padaryti ją intensyvesnę. Ji į pasaulį žvelgė lyg pro kelis vienas ant kito sudėtus fotonegatyvus ir puikiai skaitė laiko šešėlių raštą.

Keistasis garsas pažadino ir mano vyrą. Mes atsikėlėme ir priėjome prie lango. Pro praskleistą užuolaidą atsivėrė begaline mėnesiena apšviestas sodas. Išėjome pro duris ir atsistojome ant slenksčio. Vienatvė – išrinktųjų privilegija, mažiau aš. Ji ieško ne garbės, o natūralumo. Ji myli žmones ir visa širdimi džiaugiasi, kada pavyksta patirti kitų meilę. Tik didelė siela savo pasaulietiškos garbės zenite renkasi Topangą su kojotais, o ne prestižinį

Los Andželo rajoną. Tokia siela negali būti nevieniša.

Rytas išaušo fantastiškas. Marija nuo pat paryčių jau sėdėjo prie rašomojo stalo. O išgirdusi, kad mes krebždame, įėjo pas mus. Aš jai papasakojau apie neprašytą svečią, kuris nematoma ranka žiebė smūgį į mano lovą.

– Kaip įdomu! Pamanykit! Tai tikriausiai kokia nors labai sena dvasia. Matai, jie turėjo kruvinų apeigų – ne visos jų dievybės geros, – ramiai paaiškino ji.

* * *

Marija papasakojo daug juokingų istorijų, kaip nesėkmingai baigdavosi jos bandymai prisitaikyti prie mados ar kokio visuomenės įpročio. Jos draugai iš meilės ir pagarbos jai, trokšdami, kad jų mylima profesorė būtų ne tik išmintinga, bet ir madinga, jaunatviška ir t. t., privertė ją nusipirkti peruką. Ji nusipirko – brangų. Pirmą kartą užsidėjo, pasižiūrėjo į veidrodį – iš tikro neblogai, – ir išėjo Topangos gatve mašinos link. Staiga ji pajuto kažkokį keistą, neįprastą reiškinių. Ore sugaudė, sušnarėjo, paskui kažkas suspaudė galvą. Ji čiupt už galvos – o ten jokio peruko.

– Pakeliu galvą aukštyn – ogi didžiausias erelis mano peruką nešasi. Aš per visą Topangą vijausi jį šaukdamas – atiduok mano peruką! Kur tau! Lėkė ir nulėkė!

Daug kalbėdavomės apie Deivę. Apie jos galimą vaidmenį kultūroje. Apie deivių misteriją, kurią reikia pir-

miausia atkurti raštu. Apie barbarišką moters pažemini-
mą ir paniekinimą, apie kosmogoniškąjį moters vaidme-
nį, jos ryšį su dangaus kūnais, apie moters jutiminę tie-
są... Apie mitologiją.

– Kaip gali mitologiją tyrinėti žmonės, patys netikin-
tys anapusiniu, pomirtiniu gyvenimu! Jie nieko negali su-
prasti, jie viską sugalvoja! Štai Šventojoje atrastą skulptūrą
kažkas pavadino „gyvulių ir paukščių globėju“. Cha! Nesą-
monė! Ir kas išdrįso taip sugalvoti! Tai yra deivė Pelėda! Aš
aiškiausiai tą skulptūrą prisimenu – tai deivė Pelėda! To-
kių dalykelių pilna Kreta! Tai viena svarbiausių Senosios
Europos deivių. Deivė Pelėda – tai moteris paukščio gal-
va, ties širdimi laikanti kūdikį. Laikui bėgant jos įvaizdis
galėjo kiek pasikeisti, tačiau šios skulptūros pramotė –
deivė Pelėda. Kokia prasmė! Moteris paukštė, nešanti gy-
vybę iš dangaus į žemę. O čia sugalvojo – gyvulių ir paukš-
čių globėjas!.. Jie nieko neskaito ir nežino, kas jau atrasta.
Mūsų Lietuvoje dar visai neseniai buvo gyva Senoji Eu-
ropa. Ir dabar dar jos požymių yra, – darželiai prie namų,
gėlės, žolyno puoselėjimas, santykis su gamta. Žirgas, pen-
tinai, Saulės dukrelės – jau indoeuropiečių, jau elitinės kul-
tūros. O kas buvo iki tol? Buvo deivės Motinos etika, – kal-
bėjo ji.

Senąją Europą Marija laikė „aukso amžiumi“, kai dar
nebuvo gaminama ginklą, kai deivės Motinos etika buvo
paremtas žmogaus gyvenimas.

Mes stengėmės nebūti jai našta, bet jos motiniškumą
jautėme nuolat. Ji visą laiką rūpinosi mumis, tik jos rūpes-
tis buvo ne fiziniais mūsų poreikiais – jai rūpėjo, kad mes
kuo daugiau patirtume, sužinotume. Tai, ką išsivežėme iš
Marijos – dovana visam gyvenimui. Jos motiniškumas ir
meilė alsavo paprastumu ir kultūringumu. Ji buvo iš di-
džios giminės, niekad nekalbėjo apie patirtas nuoskaudas,
niekad blogai neatsiliepė apie jokių žmogų. Ji niekam nero-
dė savo kosminės vienatvės. Tik vieną kartą.

Kai ji grįžo pirmą kartą aplankiusi Lietuvą, kuri, kaip
žinome, buvo nelaisva, broliai lietuviai atvirai pradėjo ją
pulti. Ji skaitė paskaitas bolševikams! Ji bendradarbiavo
su bolševikais! Jiems, laisvės tremtiniams, Lietuva buvo
priimtina tik laisva. Lietuva, o ir visi mes, kurie stengia-
mės dorai gyventi, dirbti, suteikti darbui dvasingumo,
išsaugoti garbę, sąžinę, išlaikyti tautinę savimonę ir žmo-
giškąją savigarbą, buvome „bolševikai“. Asmenybė, troš-
kusi, kad jos išmanymas ir patirtis tarnautų Lietuvai, sa-
vo viso gyvenimo darbais teigianti aukštą autentišką tė-
vynės prokultūrą, buvo paprasčiausiai atskiriama nuo
tėvynės sterilių laikraštinių patriotų vienu plunksnos
brūkštelėjimu – tarnauja bolševikams!

* * *

Kai vieną naktį apie Naujuosius metus paskambi-
nau Marijai į Topangą, ji buvo išvežta atlikti chemotera-

pijos procedūros. Paskutinio, bene septintojo, kurso paskutinės procedūros.

– Ką jie padarė su manimi, jie ta chemija apnuodijo visą mano organizmą... Norėčiau dar atvykti vasarą į Europą. Vyks indoeuropiečių konferencija...

Tačiau jos balsas ir tai, kas tvyrojo virš jos žodžių, bylojo tik viena: atlikta. Jau atlikta. Ji savo darbus buvo baigusi, nors sakė, kad norėtų kaip nors gulomis pabaigti pradėtus straipsnius.

Dabar, kai jos nebėra nei Topangoje, nei Anduose, kai jos nesutiksime jokiame pasaulio universitete, galime pamanyti, ar toks pat būtų pasaulis, mūsų gyvenimas, mūsų kultūra, jei šis amžius nebūtų padovanojęs tos nuostabios moters Lietuvai. Ar žinotų pasaulis, iš kokių proistorinių tolybių esame atėję ir kokios dvasios nešini...

Marija, dvasios ryšiai nenutrūksta, – aš žinau, kur Jūs dabar keliaujate. Aš tikiu, kad Jus veda ir globoja Jūsų deivės seserys, o pasitinka Jus Pasaulio Motina, kurios epochos sugrįžimo pradžią Jūs ženklinate kaip pirmoji kregždė. Ir meldžiu Pasaulio Motinos, – kai įsiviešpataus Tavo moralė žemėje, Didžioji Motin, leisk vėl susitikti tavajam spinduly čia, žemėje. Leisk jai, jau pailsėjusiai Dangiškojo Tėvo buveinėje, grįžti čia ir vesti mus toliau sąmonės išsilaisvinimo ir prašviesėjimo keliu, o broliams ir sūnums padėk įveikti piktybės angį, kad ji nekirstų širdies, kai jie nulenką galvą prieš gyvybės nešėją ir saugotoją – Moterį.

MARIJA GIMBUTIENĖ TEBELAUKIA SAVO TYRINĖTOJŲ*

Leonidas Donskis

Niekada nebuvo Marijos Gimbutienės darbų tyrinėtojas, bet man visada įdomu klausyti profesionalų, kurie tiesiogiai yra tyrinėję M. Gimbutienės palikimą. Labai gerai pamenu, kaip prieš dešimtį metų man teko išgyventi M. Gimbutienės pasitraukimą. Tuo metu dirbau Amerikoje ir dėščiau Dickinsono [Dikinsono] koledže, kuriame daug metų dirbo mano draugas ir mokytojas Vytautas Kavolis. Mes kalbėjomės su Kavoliu per seminarą, ir staiga jis pasakė, jog ką tik sužinojęs, kad nebėra M. Gimbutienės. Tai buvo 1994-aisiais.

Prisimenu tą laiką, kai mes su V. Kavoliu jo kabinete praleisdavome daug valandų kalbėdamiesi apie M. Gimbutienę ir kitus didžiuosius išeivijos kūrėjus. Beje, V. Kavolis žinojo, kad tuo metu buvo rengiamas *In memoria*

* Mintys, išdėstytos simpoziume „Žvilgsnis į Senąją Europą“, skirtame 10-osioms Marijos Gimbutienės mirties metinėms paminėti. Jis vyko Vilniaus Jeruzalės meno centre 2004 08 01–30.

M. Gimbutienei Vašingtone. Jame, be kitų, dalyvavo ir kalbą sakė tuometinis JAV viceprezidentas Alas Gore'as [Alas Goras]. Pasirodo, jis buvo didelis M. Gimbutienės gerbėjas. Nė neminiu gerai žinomo fakto, kad M. Gimbutienės darbus itin palankiai vertino mitologijos ir lyginamųjų religijos studijų korifėjus Josephas Campbellas, parašęs vienai iš jos knygų įvadą, pripažinęs ir populiari- nę originalią M. Gimbutienės koncepciją.

Man visada M. Gimbutienė atrodė mokslininkė, peržengusi savo disciplinos ribas. Turbūt, kai susiduri su dideliu talentu, visuomet atrodo, kad ji(s) pranoksta savo discipliną. Taip buvo tiek V. Kavolio atveju, tiek M. Gimbutienės atveju – žmogus netilpo klasifikacinėje schemoje, kurią pasiūlė istorinis laikotarpis, kuriuo žmogus dirbo. Labai drąsios, novatoriškos M. Gimbutienės hipotezės ir jos darbai teikia nuostabų peną daugeliui – mitologijos tyrinėtojams, archeologams, kultūros teore-

tikams, menotyrininkams, estetikos specialistams. Tai turbūt ir yra daugiausia, ką gali padaryt humanitaras – įkvėpti kitas disciplinas, studijų sritis ir menininkus. Kai galvoju apie M. Gimbutienę (nebūdamas archeologas ir daug ką skaitydamas teoretiko žvilgsniu), prisimenu ir kitus taip pat labai iškilus archeologus, kurie peržengė archeologijos ribas ir tapo įkvėpimo šaltiniu kultūros teoretikams.

Toks buvo ir visai teorinei humanistikai nusipelnęs anglų archeologas V. Gordonas Childe'as, olandų egiptologas ir archeologas Henris Frankfortas, JAV religijotyryninkas ir mitologas J. Campbellas ir, be abejo, pati M. Gimbutienė. M. Gimbutienė buvo žmogus, svarbus visai humanistikai, t. y. ir menams, ir humanitariniams mokslams. Todėl kalbant apie M. Gimbutienę visos temos susisieja: ir Senoji Europa, ir senieji simboliai, galiausiai ir tai, kaip modernioji kultūra inkorporuoja tuos senuosius simbolius į savo simbolinę organizaciją.

Turbūt nesu sutikęs savo gyvenime skeptiškesnio teoretiko už V. Kavolį. Jeigu jis susidurdavo su spekuliatyviomis konstrukcijomis arba teorijomis, kuriose daugiau hipotezių nei dokumentuoto darbo, negailestingai jas atmesdavo. Pamenu, kai V. Kavoliui pradėjau pasakoti apie sensacingus Rytų Europos veikalus, jis tiesiog į šipulius sudaužė kultinio rusų istoriko ir etnologo „eurazisto“ Levo Gumiliovo knygas, kurios buvo ir tebėra itin populiarios Rusijoje. O ir Lietuvoje apie L. Gumiliovą daug kas

yra girdėjęs. V. Kavolis sakė, kad kai pirmą kartą jis skaitė L. Gumiliovo knygas, jam atrodė, jog skaito feljetoną ar nevykusį pokštą, iš kurio bandoma sukurpti mokslinį darbą. Nors L. Gumiliovas ir turėjo solidžią istoriko kompetenciją, keletas jo nepamatuotų hipotezių ir parafilosofinių pretenzijų V. Kavoliui sukėlė stiprią atmetimo reakciją. Bet V. Kavolis nepaprastai gerbė M. Gimbutienės darbus ir juos laikė aukščiausios prabos moksliniais veikalais. Ir kalbėjo apie ją kaip apie labai drąsią hipotezių kūrėją, itin lakios vaizduotės mokslininkę.

M. Gimbutienės palikimo vertinimo situacija, tiesą sakant, yra gerokai dvilypė: visi žavisi jos archeologiniais darbais ir pripažįsta jos mokslinius veikalus, bet sykiu archeologai turi nemažai skepticizmo jos atžvilgiu pabrėždami, jog ji peržengė disciplinos ribas būtent pernelyg drastiškai išskeldama nepamatuotas ir neįrodomas hipotezes. Čia ir kyla problema, kai žmogus pranoksta savąją discipliną ir patenka į neišvengiamą konfliktinę situaciją. O kuo čia stebėtis? Kai susimąstai apie tuos, kurie XIX ir XX a. įkvėpė moderniuosius humanitarinius ir socialinius mokslus ir kurių palikimą mes šiandien traktuojame kaip fundamentalų, nenumaldomai aiškėja, kad daugelis jų klydo.

Pvz., Émile'is Durkheimas [Emilis Diurheimas], kaip dabar teigia sociologai, yra labai daug ką klaidingai interpretavęs – ir socialinį ritualą, ir savižudybę. Bet vis

tiek pripažįstama, jog jo hipotezės, kad ir klaidingos, įkvėpė visą sociologiją. Tad vėlgi, ką reiškia klaidos ir tiesos socialiniuose bei humanitariniuose moksluose? Galima iškelti hipotezę, kuria gyvens ištisos žmonių kartos. Ir galima rašyti enciklopediniais truizmais banalias tiesas, kurios niekaip negali įkvėpti nieko ir kurios viso labo yra tik tam tikrų egzistuojančių dokumentų ir konstrukčių pakartojimas arba teiginių performulavimas.

Man nesunku suprasti atstumą, kuris skiria Lietuvos mokslą nuo M. Gimbutienės. Iš dalies jį galima paaiškinti tuo, kad apskritai didžiausi išeivijos mokslininkai palyginti ne per seniausiai pasiekė Lietuvą – ne kaip sensacingi vardai, bet kaip knygos, idėjos ir teorijos. Lietuviai sovietmečiu žinojo, kad JAV yra labai talentingų išeivių, tokių kaip V. Kavolis, M. Gimbutienė, Algis Mickūnas, taip pat ir Algirdas Julius Greimas Prancūzijoje, bet tikrai po 1990-ųjų buvo susigriebta ir pradėta versti jų darbus į lietuvių kalbą, tad jie pasidarė prieinami.

Vėlgi čia gali būti nemažai inercijos, kadangi jų idėjos buvo ne iš karto priimtos, ne iš karto sulaukė dialogo ir tiesioginės reakcijos. Ta distancija tarp Lietuvos mokslo ir išeivijos dar gali kurį laiką egzistuoti. Viena vertus, galima pasididžiuoti, kad lietuviai turi pasaulinių vardų moksle, bet kita vertus, turės praeiti kiek laiko, kol jie taps tikra mūsų intelektualinio gyvenimo savastim – kai jų darbai bus studijuojami, kai apie juos bus rašomos knygos, kai

atsiras jų mokinių ir pastarųjų doktorantų, galinčių užmegzti dialogą su mūsų didžiaisiais.

Galvodamas apie M. Gimbutienę, prisimenu ištisą talentingų išeivijos mokslininkų kartą. Esu Tarptautinės lyginamųjų civilizacijų studijų draugijos narys. Ši draugija buvo įkurta Didžiojoje Britanijoje anglų istoriko Arnoldo J. Toynbee'o [Arnoldo Toinbio] pastangomis, o vėliau ji persikėlė į JAV. JAV komparatyvistai buvo aktyvesni nei Britanijoje ir Europoje. Lietuvių įnašas į lyginamąsias civilizacijų studijas buvo svarus. Priminsiu, kad V. Kavolis buvo dukart šios draugijos prezidentas. O į šios draugijos prezidento postą jį pasiūlė M. Gimbutienė.

V. Kavoliui mirus Sent Luise [Saint Louis] buvo surengta konferencija. Joje teko dalyvauti ir man, o kartu ir skaityti pranešimą apie V. Kavolio civilizacijų teoriją. Pamenu, kad daugelis atvirai kalbėjo apie tokį aukštą teorinį V. Kavolio pranešimų lygį, kad jis ne visiems būdavo įkandamas. Vienas iš ten sutiktų žmonių, literatūros teoretikas ir, beje, buvęs draugijos prezidentas Michaelas Palencia-Rothas [Maiklas Palensia Rotas] prisipažino, jog ir jis pats anaipol ne visada suprasdavo V. Kavolio pranešimus, nors intuityviai jausdavo, kad jie pranoksta savo metą ir profesinę aplinką.

Vargu ar stebina, kad lietuviams humanitarams buvo aktualūs mitologijos tyrinėjimai. Juk pati lietuvių kultūra yra perdėm archajiška. Bet kuo paaiškinti kelių išeivių aka-

demikų – visų pirma M. Gimbutienės ir V. Kavolio – rimtą domėjimąsi lyginamosiomis civilizacijų studijomis? O jei dar prisiminsim Alfonso Lingio knygas, susidursime su panašiu reiškiniu: jis labai drąsiai ir netikėtai rašo mesdamas vieną po kito iššūkius konversijoms ir akademinėi sferai. A. Lingis yra žinomas JAV kaip garsiausias Maurice'o Merleau-Ponty [Moriso Merlo Ponti] ir Emmanuelio Lévinno tyrinėtojas. Belgijoje baigęs doktorantūrą A. Lingis turi garsiausio Prancūzijos filosofijos specialisto reputaciją vi-soje Amerikoje.

Bet jau keletą dešimtmečių A. Lingis keliauja po pa-čius tolimiausius ir egzotiškiausius kraštus, aprašinėda-mas nevakarietiškas kultūras, globalizacijos naikinamas bendruomenes, o sykiu ir rodydamas, kaip moderniosios vakarietiškos teorijos subliūkšta taip ir neatsakiusios į dau-gybę klausimų, kuriuos kelia tų kraštų tapatybės, pasau-lėjautos, kosmologijos ir kultūros modeliai. Tai keistas rašymas apie pasaulį. Tai rašymas, kuris taip pat iškrenta iš konteksto – viskas rašoma tarsi prieš taisykles.

Būtent čia ir įžvelgiu dėsningumą, būdingą V. Ka-volio, M. Gimbutienės, A. Lingio kartai. Žmonės, anksti praradę savo kultūrinę aplinką, išsaugojo ir sustiprino sa-vyje ypatingą pasaulio atradimo aistrą – ir savęs, ir visa kita pasalyje. Paprastai mokslininkai nerizikuoja – jie veikiau taikosi prie aplinkos, kad būtų suprasti ir įvertinti, o ne kelia kontroversijas. Tad noriu atkreipti dėmesį į ypatingą

drąsą, būdingą ištisai pokario išėivijos mokslininkų kartai. Šiems žmonėms mokslininkas – ne akademinis buhalteris. Jiems mokslas buvo ir yra kūryba. Kita vertus, patys talen-tingiausi visada rizikuoja.

V. Kavolis pasakojo, kad vieną kartą juodu su M. Gimbutiene svarstė, ar yra žmonijos istorijoje amžius, ku-riame jie norėtų gyventi ir kuriame būtų laimingi. Pasak V. Kavolio, ir jis, ir M. Gimbutienė pasirinko XIX a. pradžios Tiubingeną, Vokietiją. Mat abu žavėjosi vokie-čių romantikais. V. Kavolis man tada dar pridūrė, jog ši detalė iškalbingai paneigia prietarą – esą išėivijos mokslini-kai kultūriškai ir intelektualiai yra susiję visų pirma su JAV.

Garsieji išėiviai patyrė nemažai problemų vien to-dėl, kad mąstė kitaip ir neišsiteko ano meto dominuo-jančiose schemose. M. Gimbutienė išdrįso imtis inter-pretacijų srityje, kurioje vyrauja empiriniai modeliai ir griežta dokumentacija, kurioje vyksta lauko tyrimai ir pa-našiai. Todėl empiriniai mokslininkai paprastai su nepa-sitikėjimu žiūri į tokių žmonių darbus. Pvz., istorikai ne-mėgsta teoretizuojančių savo kolegų istorikų, laikydami juos užsimaskavusiais filosofais. Taip yra daugelyje sri-čių, kur įžvelgiama grėsmė, kai tiktai generalistai brau-nasi į lankas, kuriose reikia tikslumo, precizikos, doku-mentacijos. Bet yra žmonių, kurie jaučiasi galį kurti in-terpretacijas ir drįsta tai daryti. O interpretacija yra

nepabaigiamas ir save koreguojantis procesas, sykiu ir intelektualinis poligonas.

Todėl akivaizdu, kad Marija Gimbutienė tebelaukia savo studentų ir tyrinėtojų, kurie užmegztų su ja dialogą ir plėtotų jį per savo pačių mokinius.

V. TRUMPAI APIE AUTORIUS

ALĖ RŪTA – ELENA NAKAITĖ-ARBAČIAUSKIENĖ (g. 1915) – prozininkė ir poetė. Studijavo literatūrą Kauno, Vilniaus ir Vienos universitetuose. 1944 m. pasitraukusi į Vakarus, nuo 1948 m. gyvena JAV, dabartiniu metu Santa Monikoje, Kalifornijoje. Nuo 1992 m. – Lietuvos rašytojų sąjungos narė. Išleido poezijos knygą „Be tavęs“ (1946). Iš daugiau nei 20 knygų žinomiausi romanai: „Mėlyno karvelėlio šviesa“ (1990), „Trumpa diena“ (1954), „Motinos rankos“ (1961), „Kelias į kairę“ (1964) – šie 3 romanai viena knyga 1992 m. pasirodė Lietuvoje; paskutinis romanas – „Varginos tėvynės vaikai“ (2000).

ALSEIKA VYTAUTAS (1911–2001) – M. Gimbutienės brolis, žurnalistas, vienas pirmųjų Lietuvoje kino žurnalistų. Gyvendamas ir studijuodamas Kaune, nuo 1932 m. išleido keliolika žurnalo „Kino naujienos“ numerių. 1944 m. pasitraukė į Austriją, Vokietiją, 1949 m. persikėlė į Ameriką, vėliau kurį laiką buvo apsistojęs Vokietijoje, kol galutinai sugrįžo gyventi į Lietuvą. Pagrindinis sesers rašytinio palikimo tvarkytojas, rūpinęsis jo saugo-

jimu. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse, šalia motinos ir sesers Marijos.

ALSEIKIENĖ-JANULAITYTĖ VERONIKA (1884–1971) – M. Gimbutienės motina, J. Janulaitytės sesuo, akių gydytoja. Studijavo mediciną Berne, Vienoje, Berlyne. Pirmoji moteris lietuvė gydytoja, baigusi aukštąjį mokslą užsienyje (Vokietijoje). 1908 m. Vilniuje buvo viena iš Lietuvių sanitarinės pagalbos draugijos ligoninės steigėjų; 1918 m. mergaičių amatų mokyklos steigėja Vilniuje, didelė lietuvių kultūrinio gyvenimo Vilniuje puoselėtoja lenkų okupacijos metais.

BAŠKAUSKAITĖ LIUCIJA (g. 1942) – antropologė, hab. daktarė, 1971 m. baigė Kalifornijos Los Andželo universitetą (UCLA), ten įgijo filosofijos daktaro laipsnį. Nuo 1972 m. dirbo Kalifornijos Nortridžo (Northridge) universitete. 1988–1989 m. Švedijos Upsalos universiteto mokslinė bendradarbė. 1989–1996 m. VDU Atkuriamojo senato narė. 1990–1992 m. VDU prorektorė.

1992 m. Lietuvoje įkūrė nepriklausomą televizijos kanalą TELE 3. Parašė kelias monografijas. Organizuoja tarptautines mokslines konferencijas, dalyvauja jose. 1990 m. Lietuvoje surengė tarptautinę konferenciją „Baltų tautų šeima“.

BRADŪNAITĖ-AGLINSKIENĖ ELENA (g. 1948) – antropologė. 1970 m. baigė Čikagos universitetą, antropologiją. 1973 m. Kalifornijos Los Andželo universitete įgijo magistro laipsnį iš tautosakos ir mitologijos. 1977–1985 m. dirbo American Folklife Center, Library of Congress, Washington DC (Kongreso bibliotekoje Vašingtone) etninių kultūrų specialiste. 1985 m. persikėlusį gyventi į Havajus, dirba konsultante etninių kultūrų puoselėjimo srityje.

BUTRIMAS ADOMAS (g. 1955) – meno istorikas, archeologas. 1978 m. baigė Vilniaus universiteto Istorijos fakultetą. Mokslinio darbo sritis – meno istorija, archeologija, priešistorės dailė, Lietuvos istorija. Nuo 1986 m. dirba Vilniaus dailės akademijoje. Organizuoja tarptautines konferencijas ir leidžia leidinius, skirtus Baltijos gintarui, priešistorinei daili. Stažavosi septyniuose Australijos universitetuose, Gėteburgo universitete Švedijoje, Freiburgo universitete Vokietijoje, Lundo universitete, Paryžiuje ir Londone. Knygos: „Lietuvos istorija“ (1989, 1992, 1993), „Lietuvos dailės istorija“ (sk. „Priešistorinė dailė“), 2002; „Daktariškės neolito gyvenvietė: akmens amžius Žemaičių aukštumoje. Katalogas“, 1981; „Gimtoji istorija“, 2003, „Lietuva iki Mindaugo“ (kartu su E. Jovaiša; 2003) ir kt. Yra daugiau kaip 20 leidinių sudarytojas. Nuo 2004 m. Vilniaus

dailės akademijos rektorius. Daug prisidėjo 1994 m. organizuojant III indoeuropeistikos konferenciją, skirtą M. Gimbutienės garbei.

CHRISTINE NICOLE (g. 1940) – rašytoja, Tarptautinės Izidės draugijos vyriausioji kunigė (Amerikoje), menotyros daktarė (Tarptautinė kolegija, Los Andželas, CA Kalifornija 1980). Amerikoje yra išspausdinusi straipsnių moters dvasingumo tematika: „Naujoji mitologija“, „Drauge kuriant šventą erdvę“, „Gyvastingumo apeigos“. Knygos: „Temple of the Living Earth: The Awakening of a Priestess to the World“, 1995 („Gyvosios žemės šventovė: Kunigių pašaukimo atnaujinimas pasauliui“), „Julian Magic: Spirit of the Mountain“, 1988 („Džiulijanas stebuklingasis: Kalno dvasia“) ir kt. Dabartiniu metu gyvena JAV, Tiusono (Tuscon) mieste, Arizonoje, rengia universitetines programas, projektus gyventojų švietimo ir socialinės pagalbos srityje.

CIPLIJAUSKAS VYTAUTAS (g. 1927) – dailininkas tapytojas. 1961 m. baigė Vilniaus dailės institutą. Nuo 1962 m. dalyvauja parodose. Ankstyvojoje kūryboje vyravo figūrinės kompozicijos (ciklas „Moterys ir jūra“, 1968–1971; „Žiemos šventė“, 1969) ir natiurmortai su liaudies skulptūromis, vėlesnėje dominuoja portretai ar portretinės kompozicijos. Nutapė dailininkų K. Zimblytės, 1972; L. Šulgaitės, 1974; V. Vizgirdos, 1977; aktorės R. Staliliūnaitės portretus ir kt. 1979 m. pelnė LTSR valstybinę premiją. Žymių meno ir kultūros žmonių portretų galerijoje yra du M. Gimbutienės skirtingu metu tapyti portretai.

ČESNYS GINTAUTAS (g. 1940) – antropologas, anatomas, hab. medicinos mokslų daktaras, VU Medicinos fakulteto profesorius, Lietuvos MA narys ekspertas. Baigė medicinos studijas VU. Gavęs gydytojo diplomą, nuo 1963 m. dirbo asistentu universiteto Medicinos fakulteto Anatomijos, histologijos ir embriologijos katedroje. Nuo 1989 m. buvo Medicinos fakulteto dekanas. 1989 m. jam suteikta Valstybinė premija (kartu su prof. I. Balčiūniene) už darbus, kurie padėjo pagrindus etninei Lietuvos antropologijai. 10 knygų bendraautoris, iš kurių svarbiausios: „Lietuvių etnogenezė“ (1987), „Senujų Lietuvos gyventojų antropologija“ ir kt. Daug prisidėjo 1994 m. organizuojant III tarptautinę indoeuropeistikos konferenciją „Šiaurės Europos suindoeuropietinimas“, skirtą M. Gimbutienei atminti.

DICHAVIČIUS RIMANTAS (g. 1937 m.) – dailininkas, grafikas, fotografas. 1963 m. baigė Vilniaus dailės institutą. Nuo 1963 m. dalyvauja dailės, nuo 1967 m. – fotografijos parodose. Fotografijas eksponavo Lietuvoje, Bulgarijoje, Lenkijoje, Italijoje, Prancūzijoje, JAV, Rusijoje. Pelnė 30 apdovanojimų. Sukūrė meninių fotografijų: etnografinių vaizdų, aktų, fotografikos kūrinių. Apipavidalino arba iliustravo daugiau nei 100 leidinių.

DONSKIS LEONIDAS (g. 1962) – filosofas, eseistas, kultūros kritikas. 1985 m. baigė Lietuvos konservatorijos Klaipėdos fakultetą (specialybė – lietuvių kalba, literatūra ir režisūra). Šiuo metu – VDU profesorius, Filosofijos katedros vedėjas, Helsinkio universiteto docentas, humanitarinių (Vilniaus universitetas) ir socialinių (Helsinkio universitetas) mokslų daktaras. Septynerius metus dėstė ir dir-

bo tyrinėtoju JAV, Didžiosios Britanijos, Švedijos, Suomijos, Estijos ir Vengrijos universitetuose bei tyrimų centruose. Redaguoja knygų seriją iš Baltijos studijų akademinėje leidykloje „Rodopi“ (Olandija). Lietuvos TV kultūros ir politikos pokalbių laidos „Be pykčio“ autorius ir vedėjas. Paskelbė 5 knygas lietuvių kalba ir 3 – anglų kalba. Knygos: „Pilietinė visuomenė ir jos priešai: autoritetas, tiesa ir viešoji erdvė XXI a. pradžios Lietuvoje“ (2004); „Forms of Hatred: The Troubled Imagination in Modern Philosophy and Literature“ (2003) ir kt.

ELSTER ERNESTINE – archeologė, hab. daktarė, M. Gimbutienės studentė 1966–1977 m. 1977 m. apgynė doktoratą Kalifornijos universitete (UCLA). 1966–1994 m. dalyvavo kasinėjimuose Jugoslavijoje, Graikijoje, Italijoje ir Izraelyje. 1974–2003 m. Archeologijos instituto UCLA leidinių direktorė; 1994–2004 m. – Cotseno archeologijos instituto UCLA tyrinėtoja. 2003 m. išleistas redaguotas drauge su Colinu Renfrew pranešimas apie kasinėjimus Sitagruose, Graikijoje: „Prehistoric Sitagroi: Excavations in Northeast Greece 1968–1970, Vol. 2: The Final Report“, *Monumenta Archaeologica*, 20, Cotsen Institute of Archaeology, UCLA.

GIMBUTAITĖ-THIES RASA (g. 1954) – M. Gimbutienės jauniausioji dukra. 1978 m. baigė Nortridžo universitetą. Gyvena JAV, Kalifornijoje, Topangoje.

GIMBUTAITĖ ŽIVILĖ (g. 1947) – M. Gimbutienės dukra, literatūrologė, šios knygos iniciatorė ir sudarytoja. Gyvena JAV, Kalifornijoje. 1990 m. apgynė disertaciją iš lyginamosios literatūros

Indianos Blumingtono (Bloomington) universitete. 1991–1993 ir 1997 m. dėstė VDU Užsienio kalbų, vėliau Anglų kalbos ir literatūros katedroje. Nuo 1998 m. įvairiose mokymo įstaigose dėsto anglų kalbą ir literatūrą, šiuo metu College of the Desert. 2002 m. redagavo Bernardo Brazdžionio poezijos vertimų rinkinį „Roads and Crossroads“ („Keliai ir kryžkeliai“). 2004 m. išleista jos knyga „The Riddle in the Poem“ („Mįslė eileraštyje“).

GIMBUTAS JURGIS (1918–2001) – inžinierius, etnologas, kultūros istorikas, mokslo ir visuomenės veikėjas, M. Gimbutienės vyras. 1941 m. baigęs VDU Statybos fakultetą, liko dirbti Statybos katedroje ir ėmė rengti darbą apie senojo lietuvių kaimo statybą. 1944 m. Marija ir Jurgis Gimbutai pasitraukė į Austriją, Vokietiją. Inžinerijos mokslų daktaro darbą „XIX a. lietuviško kaimo namo stogas“ 1948 m. apgynė Štutgarte. Nuo 1949 m. gyveno JAV. Pasižymėjo aktyvia visuomenine veikla, daug prisidėjo rengiant „Lietuvių enciklopediją“. Be kitų darbų, paskelbė studijas „Lietuvių bažnyčių chronologija ir statistika“ (1970), „Rytų Lietuvos kaimų statybos ir trobesiai“ (1980). Knyga „Lietuvos kaimo trobesių puošmenys“ išleista Vilniuje (1999). Palaidotas Petrašiūnų kapinėse šalia savo tėvo.

IKAMAITĖ JULIJA (g. 1967) – I. Lukšaitės duktė, M. Lukšienės vaikaitė. 1992 m. baigė Vilniaus dailės instituto Taikomosios dailės fakultetą. Dirba dailės mokytoja.

YČAITĖ PETKIENĖ-HYPATIJA – žurnalistė, bibliotekininkė. Baigė Kauno „Aušros“ gimnaziją. Studijavo VDU Teisės fakulte-

te ir Vilniaus universitete. Tęsė studijas JAV: politinių mokslų magistro laipsnis suteiktas Mičigano universitete; bibliotekininkystės magistro laipsnis Niujorko Kolumbijos universitete. Šešerius metus darbavosi Lietuvos ambasadoje Vašingtone, Vašingtono Kongreso bibliotekoje sekretore, vertėja ir pareigūne. 1952 m. persikėlė į Kaliforniją. Dirbo bibliotekininke Los Andželo apskrities viešojoje bibliotekoje 30 metų. Išėjusi į pensiją persikėlė į Naujosios Meksikos valstiją. 2000 m. išleista jos knyga „Springtime in Lithuania“ („Pavasaris Lietuvoje“), atsiminimai iš 1920–1940 m. nepriklausomos Lietuvos laikotarpio.

JANKAUSKAITĖ KORNELIJA (g. 1957) – šios knygos sudarytoja. 1981 m. baigė Maskvos A. Lunačarskio teatrinio meno instituto (GITIS) Teatrologijos fakultetą. 1981–1985 dirbo Lietuvos istorijos instituto Menotyros skyriaus jaunesniąja mokslinė bendradarbe, 1987–1989 m. – Lietuvos kinematografininkų sąjungoje konsultante. Parengė publikacijų šiems leidiniams: „Tarybinė Lietuvos enciklopedija“, I t. (1985), „Lietuvos istorijos ir kultūros paminklų sąvadas“, I d. (1988); žurnalams: „Kultūros barai“, „Kinas“ ir kt.; laikraščiams: „Literatūra ir menas“, „Dienovidis“, „Gimtasis kraštas“, „Lietuvos aidas“ ir kt. 1989–1990, 1991–1996 m. gyveno JAV, Kalifornijoje. Viešėdama pas M. Gimbutienę, kaupė medžiagą apie mokslininkės gyvenimą, vėliau šia tema paskelbė straipsnių Lietuvos spaudoje (1991–2004 m.).

JASUKAITYTĖ VIDMANTĖ (g. 1948) – poetė, prozininkė, dramaturgė; Lietuvos moterų sąjungos įkūrėja, Lietuvos Nepriklau-

somybės Akto signatarė. 1967–1971 m. studijavo VU Filologijos fakultete. Yra išleidusi ne vieną poezijos rinkinį. Knygos: „Stebuklinga patvorių žolė“ (1981), „Po mūsų nebebus mūsų“ (1987); „Golgotos vynuogės“ (2001) (šioje knygoje IV sk. „Laiškai iš dykumos“ vienas laiškas skirtas M. Gimbutienei), „Dievas vaikšto vienišas“ (2003).

KONTRIMAITĖ MARYTĖ (g. 1947) – poetė, vertėja. Baigė VU, 1971–1973 m. stažavosi Jerevano (Armėnija) universitete. Dirbo Enciklopedijų redakcijoje mokslinė redaktore, „Literatūros ir meno“, „Dienovidžio“ redakcijose, LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto kultūros patarėja. Išleido eilėraščių rinkinius: „Kristalų atskalos“ (1971), „Dienų veidai“ (1982), „Palei pat gyvenimą“ (2003).

KULIKAUSKIENĖ-VOLKAITĖ REGINA (g. 1916) – archeologė, hab. daktarė, Lietuvos MA narė korespondentė, nusipelniusi mokslo veikėja (1976). 1940 m. baigė VU. 1952–1962 m. Vilniaus universiteto Archeologijos ir etnografijos katedros vedėja. Nuo 1962 iki 1992 m. dirbo Lietuvos istorijos institute. Nuo 1978 m. kompleksinės probleminės grupės, tiriančios lietuvių etnogenezę, vadovė. Ištyrė keliolika laidojimo paminklų ir piliakalnių: Maišiagalos, Punios, Kernavės Mindaugo Sosto ir kt. Svarbiausi veikalai: „Lietuvos archeologiniai paminklai ir jų tyrinėjimai“ (1958), „Lietuviai IX–XII amžiais“ (1970), „Lietuvio kario žirgas“ (1971), „Lietuva valstybės priešaušriu“ (2001) ir kt.

LADIGAITĖ-VILDŽIŪNIENĖ MARIJA (g. 1931) – dailininkė grafikė. 1959 m. baigė Maskvos poligrafijos institutą. Nuo 1957 m. dalyvauja parodose. Yra iliustravusi nemažai knygų, ypač skirtų vaikams, nutapiusi miniatiūrų, sukūrusi estampų, pano. M. Gimbutienės kn. „Senoji Europa“ (1996) apipavidalintoja (drauge su sūnumi Kunotu).

F. LEVIN JULES – lingvistas, M. Gimbutienės studentas. Apgynė disertaciją iš baltų ir slavų istorinės lingvistikos Kalifornijos Los Andželo universitete 1971 m. 1967–1968 m. dėstė UCLA; 1968–1969 m. Kalifornijos Santa Barbaros universitete. Nuo 1969 iki 2002 m. Kalifornijos Riversaido (Riverside) universiteto Užsienio kalbų ir literatūros katedros profesorius. 1981 m. pavasarį buvo Fulbright stipendininkas, vizituojantis profesorius Vilniaus universitete. Nuo 2002 m. profesorius emeritas, dalyvauja indoeuropiečių studijų programoje UCLA.

LUKŠAITĖ INGĖ (g. 1940) – kultūros istorikė, hab. humanitarinių mokslų daktarė. 1962 m. VU baigė istorijos studijas, nuo 1967 m. dirba Lietuvos istorijos institute, yra dėsciusi Dailės akademijoje, VDU, Klaipėdos universitete. Svarbiausieji pastarųjų metų darbai: „Reformacija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Mažonoje Lietuvoje: XVI a. trečias dešimtmetis–XVII a. pirmas dešimtmetis“ (1999), parengti A. Volano „Rinktiniai raštai“ (1996), M. Pretorijaus „Prūsijos įdomybės, arba Prūsijos regykla“, I t. (1999), II t. (2004) ir kt.

MARTYNOVAS ANATOLIJUS (g. 1933) – archeologas, istorijos mokslų daktaras, profesorius, nusipelnęs Rusijos mokslo veikėjas, Rusijos mokslų akademijos narys, Kemerovo universiteto Archeologijos fakulteto vadovas. Nuo 1955–1960 m. Kemerovo apskrities kraštotyros muziejaus direktorius. 1962 m. apgynė doktoratą iš Šiaurės Azijos archeologijos. 1974 m. jo iniciatyva įkurtas Kemerovo universiteto Archeologijos fakultetas. Nuo tada – šio fakulteto vadovas. Nuo 1990 m. – Rusijos MA narys. Jis yra daugiau nei 150 straipsnių ir 20 knygų apie archeologiją autorius. Skaitė paskaitas JAV Ilinojaus (Illinois), Kolumbijos (Columbia), Kalifornijos, Harvardo (Harvard), Merilendo (Maryland), Berklio (Berkeley) universitetuose. Jo knyga „The Ancient Art of Northern Asia“ („Senovinis Šiaurės Azijos menas“) išspausdinta JAV 1991 m. Jo kvietimu 1981 m. M. Gimbutienė lankėsi Sibire ir skaitė paskaitas Kemerovo universitete.

MERPERTAS NIKOLAJUS (g. 1922 m.) – archeologas, istorijos mokslų daktaras, profesorius, nusipelnęs Rusijos mokslo veikėjas, Rusijos MA narys, Vokiečių archeologijos instituto narys korespondentas, Rusijos valstybinės premijos laureatas (2000). 1946 m. baigė Maskvos universiteto Istorijos fakultetą. Nuo 1946 m. iki dabar dirba RMA Archeologijos institute. RMA Archeologijos instituto Užsienio archeologijos grupės vadovas (1961–1976, 1989–1999). Pagrindinė tyrinėjimų sritis – ankstyvoji Balkanų pusiasalio ir Viduržemio jūros arealo rytinės dalies, taip pat Rytų Europos stepių archeologija. Jis yra 400 mokslinių darbų ir straipsnių bei knygų autorius. Monografijos: „Iš seniausios Vidurinės Pavolgio srities isto-

rijos“ (1958), „Ankstyvieji gyvulių augintojai Volgos–Uralo baseine“ (1974), „Early Stages of Mesopotamian Civilization“ (drauge su R. Munčajevu ir N. Bader), 1993, „Apybraižos apie biblinių kraštų archeologiją“ (2000) ir kt.

PLIOPLIENĖ-NEVERAUSKAITĖ EGLĖ (g. 1950) – Vilniaus miesto etninės veiklos centro vedėja, etninės veiklos organizatorė, tarptautinio ugnies skulptūrų festivalio organizatorė. Daugelį metų ji rengia M. Gimbutienės gimtadienio ir atminimo vakarus įvairiose Vilniaus miesto salėse: Menininkų rūmuose, Rašytojų sąjungoje, mokyklose ir kt.

PUHVEL JAAN – lingvistas, mitologas, hab. daktaras. Nuo 1959 iki 1993 m. Klasikinių kalbų ir indoeuropiečių studijų programos steigėjas. Dabar profesorius emeritas UCLA. Tarp kitų jo leidinių ypač reikšmingi yra „Lyginamoji mitologija“ (1989) ir „Hetitų kalbos etimologinis žodynas“ (6 tomai).

RIMANTIENĖ-JABLONSKYTĖ RIMUTĖ (g. 1920) – archeologė, hab. daktarė, Vokiečių archeologijos instituto narė korespondentė. 1938–1940 m. studijavo VDU, 1941–1942 m. VU. 1960–1999 m. Lietuvos istorijos instituto Archeologijos skyriaus mokslinė bendradarbė. Daugiausia ji tyrinėjo Šventosios, Nidos, Dubičių, Ežeryno, Lynupio ir kt. vietovių akmens amžiaus paminklus. Knygos: „Pirmieji Lietuvos gyventojai“ (1972), „Šventoji. I. Narvos kultūros gyvenvietės“ (1979), „Šventoji. II. Pamarių kultūros gyvenvietės“ (1980), „Nida. Senujų baltų gyvenvietė“ (1989), „Lie-

tuva iki Kristaus“ (1995) ir kt. Išvertė knygas: S. Lagerlöf „Sakmė apie Gėstą Berlingą“ (1958), H. Ibsenas „Dramos“ („Šmėklos“, „Laukinė antis“, 1963) ir kt.

SLUCKAITĖ-JURAŠIENĖ AUŠRA MARIJA (g. 1936) – prozininkė, dramaturgė, kritikė, vertėja. 1959 m. baigė lietuvių literatūros studijas VU, dirbo „Vagos“ leidykloje, 1963 m. išleido eseistinių straipsnių knygą „Kritikos štrichai“. 1974 m. su vyru J. Jurašu emigravo į Vakarų. Gyvena JAV. Dirbo „Laisvosios Europos“ radijuje. Knygos: „Miesto madrigalai“, 1995 (poetinė proza), teatrologinė studija „Po Dvynių ženklų“, 1994 (skirta J. Jurašo režisūros analizei ir teatinei veiklai svetur). Žymiausios pjesės: „Zekai, oratorija septyniems balsams ir pamišėlio solo“, „Smėlio klavyrai“ (pagal J. Bobrowskį), libretas B. Kutavičiaus operai „Lokys“ (pagal P. Mérimée). Bendradarbiauja lietuvių spaudoje: „Aiduose“, „Metmenyse“, „Drauge“.

STUNSKAITĖ-VILKĖ NIJOLĖ (g. 1961) – kostiumų dailininkė. 1984 m. baigė Šiaulių pedagoginio instituto Dailės fakultetą. JAV ir Lietuvoje yra surengusi savo kūrybos parodų prof. M. Gimbutienei atminti; 1997 m. Arizonoje, Tarptautinio modernaus šokio konferencijoje, buvo demonstruojama jos „Deivių suknių“ kolekcija. 1999 m. ši paroda fotografijos darbuose buvo perkelta į gimtąjį autorės miestą Ukmergę ir įvardyta „Deivės sugrįžta“. 2001 m. Nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje eksponuota N. Stunskaitės kolekcija „Gintariniai ryšiai su Marija Gimbutiene“. Menininkė kūrybą sieja su mitologija bei ritualinėmis apeigomis.

ŠILBAJORIS RIMVYDAS PRANAS (g. 1926) – literatūros istorikas, kritikas, hab. daktaras, slavų ir Rytų Europos kalbų bei literatūrų profesorius. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Nuo 1949 m. gyvena JAV. 1953–1955 m. Niujorko Kolumbijos universitete studijavo slavistiką, vėliau čia apgynė doktoratą iš rusų kalbos ir literatūros. 1973–1974 m. Baltijos studijų plėtros draugijos (American Association for the Advancement of Baltic Studies) prezidentas, 1984–1986 m. viceprezidentas, nuo 1978 m. Lituanistikos instituto pirmininkas. Knygos: „Žodžiai ir prasmė: Literatūra šiandien Lietuvoje“ (1982), „Netekties ženklai: Lietuvių literatūra namuose ir svetur“ (1992), „A Short History of Lithuanian Literature“ (2002 m. Vilniuje) ir kt. Skaitė paskaitas VDU, VPU ir VU.

ŠIMKUTĖ LIDIJA (g. 1942) – poetė, turi dietologės profesiją. Gimusi Lietuvoje, 1949 m. su tėvais emigravo į Australiją. Rašo lietuvių ir anglų kalbomis. Jos eilės publikuojamos žurnaluose ir antologijose Lietuvoje, Australijoje bei kitur. Poezija išversta į 9 kalbas. Lietuviškai išleisti jos poezijos rinkiniai: „Antrasis ilgesys“ (1978), „Vėjas ir šaknys“ (1991) ir kt. Dviem kalbom: „Tylos erdvės/Spaces of Silence“ (1999), „Vėjo žvilgesys/Wind Sheen“ (2003) ir kt. 2004 m. Australijoje ji buvo išrinkta viena žymiausių metų poetų.

ŠVAŽAS ALGIMANTAS (1933–2003) – dailininkas grafikas. 1966 m. baigė Vilniaus dailės institutą. Nuo 1967 m. dalyvavo parodose. Jo kūryba – medžio ražiniai (mišria technika), estampai (ciklai „Užgavėnės“, 1964; „Žemaitija“, „Lietuva“ 1968 ir kt.), knygų iliustracijos, scenovaizdžiai kino filmams („Akmuo ant akmenų“,

1971; „Medaus mėnuo Amerikoje“, 1984). Įkvėptas M. Gimbutienės idėjų sukūrė grafikos darbų, skirtų mokslininkės garbei. Vienas iš tokių ciklų, susidedantis iš 20 paveikslų, vadinasi „Deivių sutartinė“ (baigtas kurti 1993 m.). Jo sukurtų dievų ir deivių atvaizdais M. Gimbutienės pageidavimu iliustruota 2002 m. pasirodžiusi jos knyga „Senovės lietuvių deivės ir dievai. Baltų mitologija“.

TARVYDAS ALGIRDAS (g. 1940) – dokumentinių ir vaizdo filmų režisierius ir operatorius. 1973 m. baigė Maskvos sąjunginio valstybinio kinematografijos instituto Operatorių fakultetą. 1966–1992 m. – Lietuvos kino studijos asistentas, operatorius, režisierius. 10 fotografijų parodų autorius, tarp jų ir „Paskutinis Marijos Gimbutienės apsilankymas Lietuvoje“. Sukūrė 22 dokumentinius kino filmus (scenarijus, režisūra, operatorius). Svarbesni iš jų: „Marija Gimbutienė“ (1993), „Bernardas Brazdžionis. Sugrįžimas“ (1997), „Laimonas Noreika“ (2002), „Norbertas Vėlius. Čia ir Ten“ (2003) ir kt.

TRINKŪNAS JONAS (g. 1939) – Lietuvos filosofijos ir sociologijos instituto Etnosociologijos skyriaus mokslinis bendradarbis, etninės veiklos organizatorius, Lietuvos Ramuvų sąjungos pirmininkas, Pasaulio etninių religijų kongreso prezidentas. Mokslinių darbų sritis – lietuvių mitologijos ir folkloro tyrinėjimas. 1960–1965 m. studijavo VU (lietuvių kalbą ir literatūrą). 1968–1970 m. – VU Filosofijos ir istorijos katedros asistentas, už Rasos švenčių Kernavėje organizavimą ir dalyvavimą tarybiniais metais pašalintas iš užimamų pareigų VU. Vienas iš Ramuvos judėjimo (1967–1973) iniciatorių ir atkūrėjų. Apdovanojamas J. Basanavičiaus valstybine premija už etnokultūrinę veiklą

(1997). Knygos: „Gods and Holidays – the Baltic Heritage“, 1999 („Dievai ir šventės – baltiškasis paveldas“), „Lietuvių pasaulėjauta. Papročiai, apeigos, ženklai“ (2003). 2002 m. išventintas į Lietuvos baltų religinės bendrijos dvasininkus, jam suteiktas Krivio titulas.

TRUMPA VINCAS (1913–2002) – istorikas, žurnalistas, publicistas. 1937 m. baigė VDU. Studijas tęsė Paryžiaus Sorbonos universitete, rinko istorinę medžiagą Prancūzijos, Austrijos ir Lenkijos archyvuose. Nuo 1939 m. Lietuvos žurnalistų sąjungos narys, 1940 m. „Lietuvos aidas“ korespondentas Belgijoje. 1941–1944 m. VDU Lietuvos istorijos katedros vyr. asistentas. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Nuo 1949 m. gyveno JAV. 1954–1982 m. dirbo Library of Congress, Washington, DC (Vašingtono Kongreso bibliotekoje) vėliau persikėlė į Kaliforniją, Santa Moniką. 1997 m. grįžo į Lietuvą, gyveno Vilniuje. Bendradarbiavo „Lietuvių enciklopedijoje“, lietuvių spaudoje išspausdino daug straipsnių Lietuvos istorijos, visuomeniniais klausimais, recenzijų. Knygos: „Napoleonas. Baltija. Amerika: Istorinės sintezės bandymas“ (1973; 1989 m. išleista ir Lietuvoje), „Lietuvos istorija paveiksluose“ (1975), „Lietuva XIX amžiuje“ (1989), „Apie žmones ir laiką“ (2001 m. išleista Vilniuje).

URBANAVIČIUS VYTAUTAS (g. 1935) – archeologas, hab. daktaras. 1959 m. baigė VU Istorijos ir filologijos fakultetą. Nuo 1967 iki 1993 m. – Lietuvos istorijos instituto mokslinis bendradarbis, nuo 1993 m. – Pilių tyrimo centro „Lietuvos pilys“ direktorius. Prof. Gerasimovo mokinys – atkuria žmogaus veido bruožus iš jo kaukolės. Dalyvavo atrandant ir identifikuojant Kristijono Donelai-

čio, LDK kanclerio Alberto Goštauto, Telšių vyskupo Vincento Borisevičiaus palaikūs ir kt. Daugiausia tyrinėjo XIII–XVI a. kapinytus, spėjamas apeigų vietas. Sukūrė apie 40 mokslo populiarinimo filmų, tarp jų „Šventaragio slėnio mįslės“ (1987). Parašė knygą „Rumšiškėnai XIV–XVI amžiais“. Apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino IV laipsnio ordinu.

UŽDAVINYS ALGIS (g. 1962) – menotyrininkas, humanitarinių mokslų daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto ir Kauno dailės instituto Humanitarinių mokslų katedros lektorius, docentas. Kultūros, filosofijos ir meno instituto vyr. mokslinis bendradarbis. 1980–1987 m. studijavo Vilniaus dailės institute, Meno istorijos ir teorijos katedroje. Mokslinės jo publikacijos buvo spausdinamos Lietuvos žurnaluose: „Logos“, „Filosofija. Sociologija“, taip pat užsienyje: „Humanistica“, „Sophia“ (JAV), „Sacred Web“ (Kanada), Šveicarijoje. Lietuvos meno kūrėjų asociacijos pripažintas geriausiu metų dailės kritiku (1997). Iš anglų į rusų kalbą išvertė ir išleido veikalą „Svarbiausi F. Schuono raštai“ (1996). Knygos: „Proklo hermeneutinė filosofija ir mistagogija“ (2002), „Heleniškoji filosofija nuo Numenijo iki Sirijano“ (2003), „Egipto mirusiųjų knyga“, 2003 (vert. į lietuvių kalbą, įžanga ir priedas) ir kt.

VENCLOVA TOMAS (g. 1937) – poetas, literatūrologas, vertėjas, publicistas, hab. daktaras, profesorius. Poeto A. Venclovos sūnus. Liublino M. Skłodowskos-Curie universiteto ir Krokuvos Jogaailos universiteto (abu Lenkijoje) Garbės daktaras. 1960 m. baigė lietuvių filologijos studijas VU. 1966–1971 m. studijavo semiotiką

Estijos Tartu universitete pas J. Lotmaną. 1966–1973 m. protarpiais dėstė Vilniaus universitete XX a. Vakarų literatūrą. 1976 m. įstojo į Lietuvos Helsinkio grupę. 1977 m. išvyko gyventi į JAV. Nuo 1980 m. dėsto Jeilo (Yale) universitete. PEN klubo narys (nuo 1977 m.), AABS narys (1989–1991 m.) ir prezidentas. Lietuvos nacionalinės premijos (2000) laureatas. Lenkijoje pelnė Paribio žmogaus vardą (2001). Išleido poezijos rinkinius: „Kalbos ženklas“ (1972), „98 eilėraščiai“ (1977 m. Čikagoje), „Reginys iš alėjos“ (1998 m. Vilniuje) ir kt. Knygos: „Politinė sąmonė Lietuvoje“ (su A. Štromu, 1980), „Lietuva pasaulyje“ (1981 m. abi Čikagoje), „Vilties formos“ (1991 m. Vilniuje), „Vilnius: vadovas po miestą“ (2000) ir kt. Lenkijoje atskira knyga išleistas dialogas su Cz. Miłoszu „Dialog o Wilnie“ (1981). Apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino III laipsnio (1995), Vyčio kryžiaus IV laipsnio (1999), Lenkijos komandorų kryžiaus (1996) ordinais.

VEPŠTAS VYTAUTAS (g. 1931) – architektas, kultūros veikėjas. Karo pabaigoje su tėvais emigravo į Vakarų, nuo 1949 m. gyvena JAV, Čikagoje. 1956 m. baigė Ilinojaus valstybinį universitetą. Dirbo įvairiose Čikagos architektų bendrovėse, daugiausia vykdė projektų kokybės priežiūrą. Nuo pat „Santaros-Šviesos“ įsikūrimo aktyviai dalyvauja jos veikloje: 1977–1979 m. buvo jos pirmininkas, su kitais drauge rengė suvažiavimus, konferencijas, meno parodas, koncertus, poezijos vakarus. Žurnalo „Metmenys“ techninis redaktorius (1959–1966). A. Mackaus knygų leidybos fondo narys.

VILDŽIŪNAS VLADAS (g. 1932) – skulptorius, nusipelnęs meno veikėjas. 1961 m. baigė Vilniaus dailės institutą. Nuo 1957 m. dalyvauja parodose. Sukūrė ne vieną paminklinę skulptūrą. Už M. K. Čiurlionio skulptūrą Druskininkuose 1975 m. jam paskirta Valstybinė premija. Tarp kitų jo darbų žinomiausi yra: L. Stuokos-Gucevičiaus (1984), Barbaros (1982 m., abi Vilniuje) skulptūros, „Deivė Paukštė“ Palangoje ir Los Andžele (1977), sukūrė antkapinių paminklų (Petro Vaičiūno, 1963; Kazio Borutos, 1970; Vinco Mykolaičio-Putino, 1978, visi Vilniaus Rasų kapinėse) ir kt.

VISVYDAS PRANAS (g. 1922) – poetas, kritikas. 1940 m. VDU studijavo architektūrą, 1941–1943 m. filosofiją, 1944–1946 m. VU istoriją. Nuo 1946 m. pasitraukė į Vakarus. Nuo 1950 m. gyvena JAV, dabartiniu metu – Santa Monikoje, Kalifornijoje. Nuolatinis JAV leidžiamų laikraščių „Aidai“, „Draugas“ bendradarbis; „Aki-račiuose“ turi nuolatinę skiltį. Lietuvių dienraščiuose JAV yra paskelbęs nemažai kritikos straipsnių, recenzijų, eilėraščių (pastarieji – almanachuose ir antologijose). Lietuvoje jo eilėraščius ir straipsnius publikavo „Dienovidis“, savaitraštis „Literatūra ir menas“.

KAI KURIE ATSIMINIMUOSE MINIMI ASMENYS

ALSEIKA DANIELIUS (1881–1936) – M. Gimbutienės tėvas, gydytojas, visuomenės veikėjas. 1918 m. rugsėjį buvo tarp Lietuvos Valstybės Tarybos narių. 1923–1928 m. – Vilniaus lietuvių komiteto pirmininkas. Po 1926 m. perversmo Lietuvoje valdžiai kryptant į autoritarizmą, demokratui D. Alseikai, vienam iš Liaudininkų partijos steigėjų, teko su nuoskauda širdyje iš politinio vadovavimo pasitraukti. Lenkų okupacinės administracijos buvo areštuotas ir ištremtas iš Vilniaus. 1919–1936 m. – Lietuvių mokslo draugijos narys. Nuo 1927 m. – Vilniaus lietuvių švietimo draugijos kultūros pirmininkas, porą metų redagavo jos leidinį „Vilniaus šviesa“. Palaidotas Vilniuje, Saulės kapinėse.

GIMBUTAITĖ-LAKE DANUTĖ (g. 1943) – M. Gimbutienės vyriausioji duktė. Gyvena JAV, Bostone. Užsiima žolininkės praktika.

GREIMAS ALGIRDAS JULIUS (1917–1992) – lingvistas, semiotikas, mitologijos tyrinėtojas, eseistas. Studijavo teisę VDU ir ling-

vistiką Grenoblio universitete. Nuo 1944 m. gyveno Prancūzijoje. Parašė leksikografinių darbų, sukūrė bendrąją reikšmės teoriją, išdėstydamas ją prancūzų kalba rašytose knygose. Remdamasis prancūzų mitologų atradimais, sukūrė lietuvių mitologijos rekonstrukcijos metodologiją (studijos „Apie dievus ir žmones“, 1971; „Tautos atminties paieškant“, 1990).

JANULAITYTĖ-BILIŪNIENĖ-MATJOŠAITIENĖ JULIJA (1880–1979) – dantų gydytoja, rašytojo Jono Biliūno žmona (1904–1978), po jo mirties Zakopanėje vertėsi gydytojos praktika. Į Lietuvą grįžo 1914 m., ištekėjo už pedagogo Stasio Matjošaičio (Esmaičio), nuo 1931 m. gyveno Kaune. M. Matjošaitytės-Lukšienės motina, V. Janulaitytės-Alseikienės sesuo.

JURAŠAS JONAS (g. 1936) – režisierius. 1957–1958 m. studijavo LVK aktoriniame fakultete, 1958–1964 m. – Maskvos A. Lunačarskio teatrinio meno institute (GITIS). 1964–1972 m. – Kauno VADT vyr. režisierius, 1974 m. emigravo į JAV, dirbo Vakarų

teatruose ir dėstė teatro meną Vakarų konservatorijose ir universitetuose. Svarbiausi režisuoti spektakliai Lietuvoje iki emigracijos: S. Mrožeko „Tango“, M. Bulgakovo „Moljeras“, J. Grušo „Barbora Radvilaitė“ ir kt. Grįžęs Lietuvai atgavus nepriklausomybę Kaune pastatė įsimintinų spektaklių: „Smėlio klavyrai“, 1991; „Mirtis ir mergelė“, 1992; Vilniaus valstybiniame operos ir baleto teatre – B. Kutavičiaus „Lokys“, 2000; G. Verdi „Aida“, 1997. Emigracijoje statė spektaklius JAV, Japonijoje, Belgijoje, Vokietijoje.

LUKŠA KAZIMIERAS (1906–1983) – ekonomistas. M. Lukšienės vyras. 1932 m. baigė Karaliaučiaus universitetą. 1940–1970 m. dėstė Vilniaus universitete. 1944–1946 m. Ekonomikos fakulteto prodekanas, dekanas, Ekonomikos katedros vedėjas, docentas. Paskelbė darbų iš liaudies ūkio istorijos.

LUKŠIENĖ-MATJOŠAITYTĖ MEILĖ (g. 1913) – literatūros ir kultūros istorikė. VDU studijavo lituanistiką, prancūzų kalbą ir literatūrą, pedagogiką. Mokytojavo, dėstė Vilniaus universitete, 1959 m. buvo apkaltinta antitarybine veikla ir iš jo pašalinta, iki 1997 m. dirbo Pedagogikos institute. Nuo 1987 m. – švietimo reformos teorijos kūrėja. Pasižymėjo literatūrologijos darbais, skirtais daugiausia XIX a. I pusei. Pašalinta iš universiteto, atsidėjo pedagogikos mokslams, išleido kelias gausiai dokumentuotas švietimo istorijos srities studijas, kuriose Lietuvos švietimo istorija siejama su lietuvių literatūros istorija ir visu kultūros procesu. 2004 m. apdovanota Joan Amos Comenius vardo UNESCO medaliu už Lietuvos švieti-

mo reformą. M. Lukšienės (drauge su J. Biliūniene-Matjošaitiene) knygoje „Laiko prasmės“ (2005) pasakojama šeimos istorija, kalbama ir apie M. Gimbutienę.

PUZINAS JONAS (1905–1978) – pirmasis lietuvių archeologas profesionalas. Studijavo Heidelbergo universitete, ten apgynė daktaro darbą. Grįžęs nuo 1934 iki 1939 m. VDU dėstė archeologijos kursą. 1940–1943 m. Vilniaus universiteto Archeologijos katedros vedėjas, profesorius. Daug prisidėjo rengiant „Lietuvių enciklopediją“. Išugdė žymius lietuvių archeologus (M. Gimbutienė, R. Rimantienė, A. Tautavičius ir kt.). Svarbiausias darbas „Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys“ (1938). 1944 m. pasitraukė į Vakarus, nuo 1949 m. gyveno JAV.

VĖLIUS NORBERTAS (1938–1996) – tautosakininkas, mitologas, kraštotyrininkas. Dirbo LLTI, dėstė VDU, išleido daug mitologijos, kraštotyros sričių monografijų, užrašė begalę lietuvių tautosakos kūrinų, rengė „Lietuvių tautosakos“ 4 t., „Lietuvių liaudies dainyno“ 11 t., sudarė dvitomę lietuvių mitologijos tyrinėjimų chrestomatiją „Lietuvių mitologija“, 1–2 (1995, 1997).

RODYKLĖ

A

Abramikaitė-Vaičiulaitienė, Joana 130, 218
Achmatova, Ana 433
Adamkus (Adamkavičius), Valdas 286–287, 300
Adams 165
Aglinskas, Audrius 272
Aistis, Jonas 185, 321, 421
Alė Rūta, Nakaitė-Arbačiauskienė (Arbienė),
Elena 18, 20, 206, 260, 309, 316, 318, 426
Alijošius, Albinas 34, 124
Alseika, Albinas 34
Alseika, Danielius 19, 34, 36, 50, 92, 139,
142, 201, 231, 341, 400
Alseika, Vytautas 15, 18, 26, 33, 42–45,
48–49, 80, 97, 100, 104–105, 114, 121, 126–
127, 129, 131, 133, 143, 147, 159–160, 170,
199, 230–231, 394
Alseikaitė, Ramona 18, 26
Alšlebėnaitė, Marija 26
Ambrazevičius (Brazaitis), Juozas 37, 62, 64,
136, 141, 143, 149–150, 219, 420

Anaya, Steven 260
Andrews, Julie 423
Andriekus, Leonardas 167
Andriuškevičius, Alfonsas 345, 353, 363
Antipčenko, Valentinas 283
Arbaitė, Rasa 260
Arbas, Arimantas 318
Arbas (Arbačiauskas), Edmundas 206, 316,
401
Arbuzovas, Aleksejus 103
Arenskis 91
Aristotelis 55
Armonienė, Barbora 180
Arp, Jean 313
Audėnaitė, Judita 179
Audėnai 159, 163
Audėjus 105
Augius, Paulius 165
Aukštuolis 143
Atkočiūnas, Edmundas 200
Avietėnaitė, M. 141

Avižienėnė, Jūratė 260, 296
Avižienis, Algirdas 238, 296, 322, 369, 429

B

Bacevičius, Vytautas 78
Bach, Johan Sebastian 301–303, 309–310
Bačiūnas, Juozas 285–286
Bačkiai 171
Bagdonavičius, Vacys 387
Bakaičiai 147
Balakauskas, Osvaldas 40
Balčikonis, Juozas 162
Balčytis, Vytautas 123
Baldžius, Juozas 101
Balys, Jonas 154, 166, 400
Baltakis, Paulius Antanas 375
Baltrušaičiai 142
Banionis, Donatas 279
Baring, Anne 361
Barmas, Kazys 159, 184, 191
Barmienė, Valė 159, 166, 184, 191

Baronaitė 132
Baronienė, V. 167
Basanavičius, Jonas 25, 29, 36, 94, 343, 354
Baškauskaitė, Liucija 12, 18, 260, 368
Baškauskas, Linas 262
Baublys, M. 130
Bauchnik, J. 282
Baužiai 99
Bee 266
Beethoven, Ludwig van 74, 100, 104
Benac, Alojz 244
Bernotaitė, Florentina 218
Bertulis K. 169
Bieliukas, Bronius 149, 163
Bieliukienė, Ligija 17, 163
Bilibinas, Ilja 363
Biliūnas, Jonas 36
Binford, Louis 244–245
Birnbaum, Henrik 18, 239, 295, 298
Birnbaum, M. 240
Biručiai 163
Biržiška, Mykolas 36, 127, 133, 136, 169
Biržiška, Vaclovas 127, 133, 135–136,
161–162
Biržiška, Viktoras 89, 135
Bischil 110
Blynas, Vytautas 159
Blynienė, Elvyra 159
Bobelis, Kazys 44
Bökönyi, Sándor 18, 251
Boruta, Kazys 91
Bradūnaitė-Aglinskienė, Elena 12, 268, 311

Bradūnas, Kazys 20, 162, 164, 206, 268, 286,
324
Bradūnienė, Kazimiera 162, 164
Bradskaw, B. 196
Brahms, Johannes 91
Brazaitienė (Ambrazevičienė), Vlada 143,
145
Brazauskas, Algirdas 299
Brazdžionienė, Aldona 163, 166, 316
Brazdžionis (Vyte Nemunėlis), Bernardas 18,
20, 135, 163–164, 166, 169, 173, 177,
182, 190, 206, 232, 296, 316, 356, 380–381
Brew 172
Brizgys, V. 131
Brown, Edmund 237
Buck, Pearl 35, 51, 71
Budėnai 95
Budreika, Romas 160
Budreikienė, Janė 160
Budriūnas, Bronius 169, 325
Budriūnienė 325
Budvytienė, Sigita 327–328, 434
Budzeika, Jurgis 134
Būga, Juozas 114, 118
Bugailiškis, Pelikšas 331
Bunck 78
Butkuvienė 75
Butrimas, Adomas 41, 222, 331, 365–366
Būtėnas, Jonas 132
Būtėnas, Vladas 271

C

Cameron, Dorothy 403, 411
Campbell, Joseph 16, 424, 444–445
Cashford, Jules 361
Castaneda, Carlos 237
Celiešius, Petras 421
Cezanne, Paul 406
Chapman, J. 341
Childe, Gordon 284, 445
Chopin, Frederic 59
Cicėnas 83
Ciplijauskas, Liudas 140
Ciplijauskas, Vytautas 205, 227, 305, 376,
406, 437
Cotsen, Lloyd 18, 425

Č

Čaikauskas 90
Čaikovskis, Piotras 91, 104, 106
Čaplikas 177–178
Čechovas, Antonas 60
Čeičys, J. 130
Čekanauskas (Chase), Vytautas 159, 321
Čepas, Gintaras 160
Čepas, Vytautas 158–160, 191
Čepienė, Lidija 158–159
Čepulis 65
Česnys, Gintautas 41, 222, 227, 364, 368
Česnulevičienė 159
Česnulevičius, Vytautas 159
Čibas, Daumantas 160

Čiurlionis, Mikalojus Konstantinas 25, 100,
192, 370, 411
Čiurlionytė, Jadvyga 26
Čiurlys, Jonas 90, 127

D

Dalí, Salvador 406
Dambrauskaitė, Antanina 130, 132
Damijonaitis, Kęstutis 132, 151
Damijonaitis, Tutkis 56, 65, 81
Daniliauskas, J. 127, 130, 144, 152, 154,
160
Daniliauskienė 127, 133, 144, 154, 160
D'Annunzio, Gabriele 76
Dargytė, Sofija 218
Darius, Steponas 48
Daugėla, Kazys 151
Daugėlaitė, Rūta 151
Daugėlienė, Stasė 151, 191
Daugirdas, K. 130
Daujotytė, Viktorija 347
Daukantas, Antanas 191, 321
Daukantienė 191
Daukantas, Simonas 343, 354
Deshayes, Jean 245
Dexter, Miriam Robbin 333
Dichavičius, Rimantas 353, 359, 380
Didžiuliai 139
Didžiulis, Algirdas 144
Didžiulytė-Mošinskienė, Halina 131
Dineika, Vincas 386
Dingley, John 296

Dočkienė 60
Dočkys, Justas 60
Donskis, Leonidas 444
Dovydenas, Liudas 207
Drunga, Karolis (Valiulis Jurgis) 145
Dubaitė, Virginija 37, 218
Dubas, V. 37
Dukakis, Olimpia 198, 415
Dundulienė, Pranė 346, 400
Durčevskis, Zbigniev 224
Durkheim, Émile 445
Dvarionas, Balys 91
Dvarionas, Jurgis 325–326
Dvarionienė, Aldona 325–326
Dzelsitis 135
Džuna 426

E

Ebinghaus 109
Eldridge, Florence 169
El Greco 298
Elster, Ernestin 18, 242–243, 245, 254
Engel, Carl 108
Evans, Arthur 361
Evans, John 244
Exupéri, Antoine de Saint 419

F

Felici 375
Fellingner 127
Feuerstein, G. 362
Fisher 177

Fonda, Jane 197, 414–415
Forman, Milosh 423
Frankaitė, Rita 125
Frankfort, Henry 445
Franz 134
Friedell 130
Friedrich, Catherine Bode 392
Funkas 127

G

Gabrys, Juozas 127
Gaidamavičius 47
Gaidelis, Julius 160, 167
Gaidžiūnienė 147
Gailius, V. 149
Galaunė, Paulius 119
Galaunytė-Kaupienė, Dalia 123, 127, 130
Galdikas, Adomas 188
Galiniene, Irena 160
Galinis, Bronius 160
Galis 408
Galvanauskas, Ernestas 143
Gamkrelidzė, T. 256
Gaputytė, Elena 354–355
Garasanin, Draga 245–246
Garasanin, Milutin 245–247
Garmus 66
Gauguin, Paul 406
Geda, Sigitas 213, 321
Gedgaudienė 325
Gedgaudienė, Stefa 411
Germantas 108

- Geštautaitė, Vanda 134
 Geštautas, Balys 133–134, 325
 Geštautas, Stasys 133–135
 Geštautienė, Gina 325
 Gewecke 153
 Giacometti, Alberto 313
 Giedvikienė (Tallat-Kelpšaitė), Irena 151
 Giedvikis, Stasys 151
 Gimbutaitė, Danutė 26–38, 122–127,
 129–133, 136–138, 140–141, 143, 146,
 149–150, 156, 158–160, 165–166,
 168–174, 176–180, 182, 185, 187, 189–190,
 192, 197, 204, 232, 304, 326–327, 346, 400,
 422, 426, 432
 Gimbutaitė-Grinienė-Adomėnienė, Aldona
 (Lialė) 18, 50, 52, 73, 102–103, 107, 113,
 121, 123–125, 130, 140, 148, 154,
 184–185, 187, 192
 Gimbutaitė-Thies, Rasa 26, 166, 168–170,
 173–174, 176–178, 182–187, 189–190, 199,
 204, 226, 232, 272, 304, 327–328, 400, 403,
 425, 433, 435
 Gimbutaitė, Živilė 11–12, 26, 28, 146–150,
 156–157, 159–161, 164–170, 173–174,
 176–180, 182–190, 192–194, 196–199, 204,
 206, 226, 232, 242, 268, 296, 301, 309–
 310, 400, 432, 436
 Gimbutas, Jurgis 11, 15, 19, 27–28, 31, 35, 39,
 42, 44, 46, 50, 54, 69, 120, 122–123,
 125–126, 129–130, 141, 143–145, 147,
 152–156, 161, 163–164, 166–167, 170,
 185–187, 190–191, 203–205, 225, 231–232,
 237, 239, 268, 425
 Gimbutas, Martynas Aleksandras 199
 Gimbutienė, Elena 18, 192, 232
 Ginkus 121
 Gira, Liudas 118
 Girėnas, Stasys 48
 Girnius, Juozas 17, 145, 181, 286
 Gliauda, Jurgis 408
 Gruzdas, K. 164
 Göbbels, Jozef Paul 135
 Goethe, Johan Wolfgang 76
 Gody, Star 416, 429
 Gogolis, Nikolajus 59
 Gore, Al 444
 Gorkis, Maksimas 83
 Greimas, Algirdas Julius 146, 202, 208, 285,
 293, 309, 314, 321–322, 357, 359, 400, 431,
 446
 Grigaliūnaitė, Liusė 130
 Grinius, Aleksas 47, 103, 113, 122, 148, 154
 Grinius, Vygantas 123–125, 148
 Grossler 140, 142
 Gruodis, Juozas 91
 Gruodienė, Stasė 120
 Gudaitis, Antanas 227
 Gudavičius, Edvardas 412
 Gudelis, Antanas 359
 Gumiliovas, Levas 445
 Gureckas, Feliksas 146
 Gustaitienė, Aleksandra 17, 186
 Gustaitis, Algirdas 17–18, 168–169, 186, 206
 Gustaitis, Antanas 164, 191
- ## H
- Hamsun, Knut 35, 52
 Harrod, James 409, 411
 Havel, Vaclav 414
 Hawkes J. 172
 Heine, Heinrich 59
 Heyrmans, Herman 67
 Helbock, A. 134
 Hemingway, Ernest 177
 Hepworth, Dame (Jocelyn) Barbara 313
 Herity, Michael 365, 429
 Hesiodas 362
 Hitler, Adolf 58
 Ho³ubowicz, W³adzmiarz 225
 Ho³ubowiczowa-Cehak, Helena 225
 Hook, Sidney 18, 180
 Horne, Ralph 176
 Houston, Jean 16–17
 Huth 140
- ## I
- Ibsen, Heinrich 433
 Iešmantaitė, Agnė 12
 Ignas, Vytautas 327
 Ikamaitė, Austėja 200, 233
 Ikamaitė, Julija 16, 212, 216, 413

Ilfas (Fainzilbergas), Ilja 65

Ilgis 48

Inčiūra, Kazys 111

Ivanov, V. 256

Ivinskienė, Paulina 172

Ivinskis, Zenonas 38, 139–141, 143, 145, 154,
166, 172, 206

Izbickaitė, Daiva 191

Izbickas, Vytautas 120, 163, 191

Izbickienė 163, 191

Y

Yčaitė-Petkienė, Hypatija 15, 230–231

Yčas, Martynas 231

Yla, Stasys 144

J

Jablonskis, Konstantinas 118, 154

Jablonskytė-Rimantienė, Rimutė 15, 26, 37–
38, 67, 100, 104, 111, 114, 119, 218–220,
224–227, 365, 368, 400, 430

Jacinaitė, Marija 218

Jakobson, Kristina 17, 188

Jakobson, Roman 17, 176, 188

Jakstyris, J. 179

Jakutienė, A. 143, 145

Jakutis, Vladas 143, 145, 149

Jałbrzykowski, Romuald 99

Janavičienė, Jolanta 303

Janavičius, Jurgis 303

Janavičius, Vytautas 324

Jankauskaitė, Kornelija 26, 42, 123, 202, 237,
239, 267, 272–273, 277, 303, 327–328, 348,
352, 360, 372, 375, 379, 382, 385, 391–
392, 398–399, 409, 419, 437

Jankauskas 104, 107

Janulaitienė, Antanina 18

Janulaitis, Augustinas 36, 50, 61, 114

Janulaitis, Erdvilis 262

Janulaitis, Juozas 36

Janulaitis, Jurgis 36

Janulaitis, Kaliksas 36

Janulaitis, Petras 36

Janulaitis, Pranas 18, 193, 196

Janulaitis, Pranas 35, 50, 86, 121, 153, 155

Janulaitytė, Ramutė 196

Janulaitytė-Elseikienė, Veronika 13, 15, 19, 25–
30, 34, 46, 50, 61, 89, 121, 172, 174, 200,
230–231, 341, 374

Janulaitytė-Biliūnienė-Matjošaitienė, Julija 18,
26, 36, 46, 50, 61, 65, 93, 121–122, 201,
400, 412

Janulaitytė-Railienė, Daneta 18, 169, 196, 315–
316, 437

Janulaitytė-Renkienė, Meilė 18, 196

Januševičius, Benediktas 328

Jasaitytė, Dalia 325

Jasiukonis, P. 169

Jasukaitytė, Vidmantė 439

Jochum 132

Jodelė, Pranas 120

Jodelienė 120

Johnson, Samuel 321

Jonas Paulius II 375, 405

Jonynas, Antanas A. 76, 359

Jonynas, Ignas 101

Jonynas, Vytautas Kazimieras 140, 165, 187–
188, 353

Jonuškaitė-Zaunienė-Leskaitienė, Vincė 130,
132, 145, 163, 378, 403

Jucevičius, Algimantas 387

Jurašas, Jonas 305, 370, 427

Jurkus, Paulius 167

Juknevičius, Romualdas 67, 132

Jung, Carl Gustav 21

Juodeika, Vladas 325

Juodeikienė, M. 325

Juozapavičius, Antanas 139

Juška, Juozas 151

Juškienė, Elena 151

K

Kačinskas, Henrikas 17, 158, 191

Kačinskas, Jeronimas 17, 159, 166

Kačinskienė, Elena 159, 166

Kairys, Steponas 68, 161, 299

Kajackas, Juozas 162

Kalvaitis, Antanas 135

Kalvaitytė, Alė 130

Kalaninsh 418

Kant, Emmanuel 55

Karazija, Gediminas 127

Karazija, P. 36

Karazijaitė-Linkevičienė, Laima 37, 69–70, 74,
79, 83, 218

- Karosas, Gintaras 373
 Karsavinas, Levas 331, 408
 Karuža, Aleksandras 95
 Karuža, Antanas 62–63
 Karvelis, Kazys 140
 Kasiulis, Vytautas 188
 Kašuba, Vytautas 311, 313
 Kašubienė, Aleksandra 311, 313
 Katiliškis, Marius 206, 285, 315
 Kaunas, Gedas 325
 Kaunienė, Niuta 325
 Kaupienė, D. 145
 Kavaliūnas, Vacys 140
 Kavolienė, Rita 17
 Kavalis, Vytautas 17, 208, 285–286, 288–289,
 343, 357, 444–447
 Kazlauskas, Stasys 191
 Kazlauskas, Vidmantas 396
 Kazlauskienė, Emilija 191
 Kazokas, Vincas 140, 315
 Kearns, Kell 413, 415
 Kelertienė, Violeta 208, 357
 Keliuotis, Juozas 60, 369
 Kellerman, Bernhard 35, 83
 Kezys, Algimantas 271
 Kiaulėnaitė, Laura 167
 Kiaulėnas, Petras 17, 165, 167, 178, 187
 Kiaulėnienė-Nicolakaki, Vassia 17, 167
 Kilmonytė (Lee), Rūta 430
 Kymantaitė-Jaciniene 35
 King, Larry 400
- Kirša, Faustas 17, 149, 156, 159, 164, 168,
 232
 Kliorė, Bronius 369
 Kobayashi, Tei 373
 Kodatis, Bernardas 127
 Kolupaila, Steponas 120, 146, 191
 Kolupailienė, Janina 120
 Končius, Ignas 159
 Končius, Liudas 159
 Kondrotas, Saulius Tomas 399
 Kontrimaitė, Marytė 383, 430
 Kontrimas, Ričardas 383, 385
 Kontrimienė, Raimonda 383
 Kovalskis, Jonas 152
 Kovalskytė-Pavalkienė, Janina 37, 74, 82, 127,
 218
 Kramer 153
 Krasauskas, Stasys 369
 Krauss 132
 Krėvė (Mickevičius), Vincas 35, 71, 73, 162,
 176, 215, 320
 Krikščiūnas, Jurgis 141
 Krikščiūnas, P. 37
 Krivas, Juozas 12
 Krukauskaitė, Elena 218
 Krupavičius, Mykolas 131
 Krutuliai 46–47, 49
 Kubertavičiūtė, Dalia 141
 Kubilius, Vytautas 41, 300
 Kucharenka, J. 284
 Kučas, Antanas 353
 Kudirkaitė, Joana 218
- Kudokas, Stasys 143
 Kulbokas, Vladas 17, 147, 149, 164, 166, 168,
 191
 Kulbokienė, Veronika 17, 147, 149, 164, 166,
 191
 Kulikauskas, Pranas 110, 114
 Kuncevičius, Albinas 367
 Kuodienė, Bronė 191
 Kuodys, Jonas 191
 Kuprevičius, Andrius 130, 132
 Kuprionis, Jonas 325
 Kurlinkai 125
 Kviessulaitis, Jonas 387
- L**
 Lacis, Vilis 279
 Ladigaitė-Vildžiūnienė, Marija 16, 20, 42, 371,
 373
 Landsbergis, Algirdas 285, 287
 Landsbergis, Vytautas 37, 40, 430
 Landsbergytė-Karazijienė, Alena 37–38, 67, 94,
 102, 104, 106, 127, 218
 Lanskoronskis 55
 Lasavickas, Sigitas 207
 Lasickis, Jonas 355, 362
 Laun 128–131
 Laun, Helmuth 128–132
 Lazersonas, Vladimiras 132
 Leimonas, J. 163, 166, 168
 Leimonienė 163, 166
 Lembergaitė, Birutė 402
 Lembergas, Pranas 165, 186, 191

Lembertienė, Monika 186, 191, 316, 321, 325
Leonovas, Aleksejus 281
Leskaitis, Stasys 292
Leuba 254
Lévin, Emmanuel 447
Levin, Jules 18, 239–240, 409, 438
Liapuškis, I. 284
Liepas, Stasys 145, 156
Liesytė, Julija 225
Lingis, Alfonsas 447
Liszt, Franz 91
Lipshitz, Jacques 313, 404
Liūnė Sutema 206, 300, 315, 324
Loorits 168
Lo Schiava, Fulvia 308
Lukošius, Balys 132
Lukša, Kazimieras 62, 81, 103–104, 106, 111,
117
Lukša, Rimtis 377
Lukšaitė Ingė 13, 26, 61, 67, 100, 102, 131,
199, 203, 212, 227, 300, 358, 368, 394,
398, 431
Lukšaitė-Mrazkova, Giedrė 428
Lukšienė, Dalia 207, 377

M

Maceina, Antanas 38, 208
Macevičius, Juozas 120
Mackevičienė 148
Mackevičius, Jonas 148–149, 188
Mackus, Algimantas 208, 287, 324
Mačernis, Vytautas 324

Mačiūnas, Jurgis 313
Mačiūnas, Visvaldas 151
Mačiūnienė, Ona 151
Mahler, Gustav 235
Malcanas 127
Maldžiūnaitė 153
Mallory, J. 256
Manomaitis, Eugenijus 127
March, Friedrich 169
Marcinkevičius, Justinas 314
Marcinkienė 135
Marden 85
Marengolcas 125
Marin, Dinn 248
Marler, Joan 40–41, 45, 215, 237, 239, 242,
251, 325, 396, 427–428, 432
Martinaitis, Marcelijus 199
Martynova, Galina 280, 282
Martynovas, Anatolijus 277
Masaitis 105
Masalski, Dorothy 390
Mašiotas, Pranas 219
Mataitė, Danutė 419, 428, 437
Matas (Matjošaitis), Saulius 18, 44, 121–122,
131, 133, 145–146, 170, 196, 201, 419, 437
Matienė, Aldona 18, 170, 196, 419, 437
Matjošaitytė-Lukšienė, Meilė 13, 25–26, 36,
40, 44, 61–62, 64, 80–81, 93, 95, 100, 103–
104, 106, 111, 117, 121, 123, 131, 154,
200–201, 207, 212, 227, 295, 320, 358–
359, 368, 372, 387, 394–395, 398, 400, 409,
411–412, 419, 428, 431, 433

Matuzevičius, Eugenijus 356
Mažiulis, Antanas 17, 144–145
Mekas, Jonas 208, 215, 285–287, 311, 313
Mellaart, James 221
Mendelssohn, Felix 97
Menghin 130
Merkys, Vytautas 220
Merkys, Vladas 42, 122, 154–155
Merleau-Ponty, Maurice 447
Merpertas, Nikolajus 273
Meskell, L. 256, 341
Micevičius 90
Mickūnas, Algimantas 208
Mieželis, Raimundas 286
Mikėnaitė 104
Miknius 135
Mykolaitis-Putinas, Vincas 37, 55, 91, 292
Mikuckas 154
Mikulskis, Alfonsas 111, 132, 145
Milašius, Oskaras 292
Milišauskas, Šarūnas 341
Miłosz, Czesław 12, 17, 180, 182, 194, 286,
294, 298, 407
Milvydaitė, Dalia 152
Milvydas, Juozas 68, 152
Milvydienė, Marija 152
Miro, Choan 404
Mironas, Ričardas 343, 345
Misiūnas, Romas J. 285
Mockus, K. 168
Mozart, Wolfgang Amadeus 100
Mongirdai 59

Monkevičius (Monkus), Juozas 103, 143
Monomaitienė 154, 157
Monomaitis, Eugenijus 154, 157
Mora 172
Moore, Henry Spenser 298, 404
Mošinskis, Algirdas 162
Mulokas, Jonas 325
Munch, Irmelin 222
Murphy, Franklin 18, 23, 262
Musteikis 166

N

Nagienė, Birutė 17, 171, 174, 313
Nagys, Henrikas 17, 171, 174, 206, 208, 215,
313, 315, 324
Nakas, Alfonsas 151
Nandriv, John 248
Nansen, Fridtjof 63
Narbutas, Vytautas 36
Narkeliūnaitė, Salomėja 126, 178
Nasvytytė, Danutė 61
Nasvytytė-Gudauskienė, Giedrė 184
Nasvytis, Antanas 140, 142
Naujokaitis, Saulius 325
Nekrasova, Olga 196
Nemeskéri, Janos 18
Nėris, Salomėja 224
Nicole, Christine 389, 392
Nyka-Niliūnas (Čipkus), Alfonsas 140, 167,
178, 206, 215, 286, 303, 314–315, 324,
406
Nixon, Richard 287

Noreika, Laimonas 260
Norkūnaitė, Valė 218
Novickienė 160

O

Okunis, Jurgis 152, 159, 164, 182, 188, 191,
287
Okuniai 159
O'Neill, Eugene 169
Orff, Carl 178
Orvydas, Vilius 386
Ostrauskas, Kostas 206, 286

P

Pacevičiūtė, Viktorija 218
Pajaujįs, Juozas 139, 143, 164
Paknys, Juozas 141
Pakščiai 170
Pakštas, Kazys 144
Pakštys, Mykolas 170
Pakuckas, Č. 141
Pakuckienė 141
Palencia-Roth, Michael 446
Papini, Giovanni 52
Paplauskas-Ramūnas, Antanas 143, 148–150,
161
Paplauskienė 148–149
Paškevičiai 134
Patapavičiūtė, A. 36
Pautienienė-Šimoliūnienė, Stasė 207, 231,
325, 408
Pautienis, Kazys 325
Pavilionis, Rolandas 347, 398
Pechlevi, Reza 280
Pečiūraitė, Austė 300
Petersen-Dimbrovitz 248
Petravičius, Viktoras 327, 353
Petrovas (Karajevas), Jevgenijus 65
Petrylienė 147
Petuchauskas 133
Picasso, Pablo 432
Pilka, Petras 156
Pilka, Stasys 130
Pilkienė, Emilija 156
Plankis 139
Plechavičius, Povilas 154
Plioplienė-Neverauskaitė, Eglė 16, 349, 359
Plukas, Vytautas 203, 437
Plummer, Christopher 423
Poška, Antanas 345
Poška, Dionizas 363
Povilionienė, Veronika 432
Požėla, Vladas 139
Prancūzevičiūtė, J. 36
Pranskietis 153
Preston 163
Prunskis, J. 40, 124
Puhvel, Jaan 18–19, 237–238, 270
Pundzevičius, Stasys 131
Pundzius, Bronius 47
Pūkelevičiūtė, Birutė 178, 191, 206
Puzinas, Jonas 27, 31, 37, 100–101, 104–106,
108, 111, 117–119, 121, 130, 132, 154,
161–162, 164, 220, 224–225, 331

Puzinienė, Konstancija 106, 111–112, 117–
119, 161, 164, 224

R

Racine, Jean 110

Račiūnaitė, E. 145

Radauskas, Henrikas 20, 324

Raila, Bronys 18, 142, 146, 169, 182, 196,
208, 296, 309, 315–316, 378, 437

Railaitė, Neringa 169, 181–182, 184

Railaitė, Undinė 169

Ragažinskas, Andrius 327

Rampal, Jean-Pierre 378

Rannit, Aleksis 161, 163

Rasteikaitė-Elseikienė, Danutė 18, 170

Raštikis, Stasys 131

Rataiskienė 135

Ratas-Rataiskis, Vaclovas 133, 135

Razmukas, Pranas 94

Read, Donna 42, 199

Reis, Patricia 409

Rekašius, Z. 286

Reklaitis 133

Rembrandt 298

Remeikytė, Gintė 300

Renfrew, Colin 208, 244–246, 254, 256, 307

Renkus, Jonas 18, 196

Renoir, Auguste 406

Renteln 152–153

Rybakov, B. 284

Rigoglioso, Marguerite 393

Rilke, Rainer Maria 20

Rymas 90

Robb, J. 248

Robertson, John 389

Robertson, Olivia 389

Rodin, Auguste 162, 298, 404

Römeris, Mykolas 320

Ručytė-Landsbergienė, Gražina 430

S

Sayres, Geoffrey 246

Saja, Kazys 356, 432

Sakalas, Vytautas 386

Sakalauskaitė, Onutė 218

Salienė, S. 141, 145

Salys, Antanas 26, 31, 37, 57, 63–64, 101,
106, 118, 121, 141, 145, 162

Santvaras, Algimantas 159

Santvaras, Stasys 17, 141–142, 149, 159, 166,
191, 206, 232

Santvarienė, Alė 17, 142, 159, 191

Sauka, Donatas 400

Scheip 132

Schliemann, Heinrich 361

Schnieder 139

Schmittlein, Raymond 43

Schopenhauer, Arthur 56, 88

Schubert, Franc 75

Schuman, Robert 75

Schwidetzky, Ilze 196

Sedov, V. 284

Senn, Alfred 162

Shakespeare, William 58

Shimabuku, Dan 248

Sidzikauskas, Vaclovas 140, 159

Sienkiewicz, Henryk 98

Sillanpää, Franc Eemil 64

Simonaitis 151

Simonaitienė 151

Sirusienė, Virginija 370

Skardžius, Pranas 101, 121, 143

Skipitis, R. 141

Skučaitė, Jūratė 134

Skvireckas, Juozas 132, 135

Sluckaitė-Jurašienė, Aušra Marija 12, 20, 301,
370, 427

Sodeika, Stepas 145

Sodeikienė, Zita 313

Sonda (Sondeckis), Jackus 167

Sruoga, Balys 89, 177

Sruogaitė, Dalia 411

Sruogienė, Vanda 224, 411

Spinoza, Benedictus de 55

Stalin, Josif 118, 292

Staneika, A. 137

Stapulionienė 186

Starhawk 42

Staškevičiūtės 131

Steponavičius, Algirdas 354

Sterud, Anna 246

Sterud, Eugene 244–245

Stripiniai 139

Stripinytė-Valatkienė, Danutė 161

Stulginskienė 154

Stulginskis, Aleksandras 154

Stundžia, Bronys 133, 135
Stundžia, Vytautas 135
Stunskaitė-Vilkė, Nijolė 16, 386, 392
Sullivan, J. 39, 174
Sutkus, Antanas 388
Sventickas 114
Szent-Gyorgi, A. 175
Szpinalski 63

Š

Šakalys, Vladas 402
Šalkauskis, Stasys 103
Šalna, Antanas 158
Šaltenis 109
Šaltmiras, Vladas 323
Šapoka, Adolfas 109, 145, 161
Ščiukaitė, Nijolė 226
Šepetys, Lionginas 354, 370
Šešmincevaitė-Larond, Marie 124, 171
Šešmincevaitė, Aleksandra 123–124, 171
Šešmincevaitė, Eugenija 123–124
Šikšnys, Marcelinas 26
Šilbajorienė, Milda 291
Šilbajoris, Rimvydas Pranas 208, 290, 357
Šimkevičiai 48, 55
Šimkienė, Sofija 154
Šimkus, Algis 51, 56, 60, 63–64, 91, 143
Šimkus, Neris 142–143
Šimkus, Stasys 51, 104, 106–107, 135, 154
Šimkutė, Lidija 12, 16, 20, 311
Šimoliūnas, Jonas 68, 120, 144
Šimoliūnas, Vladas 325

Šimonis, Kazys 165, 188
Škėma, Antanas 179, 208, 285, 287
Škudzinskas 173
Šlamas 48
Šlapelytė-Sirutienė, Gražina 437
Šlepavičiai 170
Šlepelytė 132
Šlepetyš, Jonas 141–142
Šliūpas, Jonas 29, 131–132
Šmulkstys, J. 286
Šorys, Juozas 33
Špakevičienė, Bronė 151
Špakevičius, Julijonas 120, 151
Špakevičius, Julius 151
Štralis 99
Švainauskas, Romas 325
Švaitas, Juozas 182
Švažas, Algimantas 16, 20, 327, 353–355, 358–
360, 362–363, 378, 407

T

Talmantas, Gytis 216
Tamašauskas, Česlovas 127, 151
Tamašauskienė, Emilija 151
Tamošaitienė, Anastazija 168
Tamošaitis, Antanas 168
Tamulaitis 161
Tarasenska, Petras 168, 268
Tarvydas, Algirdas 43, 204, 212, 214, 216, 299,
303, 360, 364, 368, 374, 394–395, 397
Tautavičius, Adolfas 367
Tyla, Antanas 199

Tinė, Santo 248
Tininis, Juozas 18, 169, 182
Tiškus, Juozas 227
Theochares, Dimitrios 246–247, 409, 424
Thies, Paul 198, 425
Toynbee, Arnold Joseph 446
Tolstojus, Levas 55
Trečiokas, Juozas 141
Tretjakov, P. 284
Trett 185
Trimakas, A. 139–140, 145
Trimakienė 145
Trinkūnas, Jonas 342, 345, 359, 398
Truman, Harry 44
Trumpa, Vincas 206, 231, 285, 315–316, 320–
321, 378, 408, 437
Tūbelis, Juozas 153
Tumavičienė, J. 157
Tumienė, Elena 18
Turner, Ted 415

U

Ühlenbeck, Marius 18
Urbanavičius, Vytautas 220, 227, 367
Urbonas 119
Uziela, B. 93
Uždavinys, Algis 19, 361
Uždavinys, Vincas 89

V

Vaičiulaitis 164
Vaičiūnas, Petras 91

Vaičiūnaitė, Judita 300, 324
Vaineikienė 81
Vaitkus, Mykolas 148–149, 177
Vaižgantas (Tumas), Juozas 25, 36, 52, 71, 76
Valaitis 94
Valeišai 117
Valeišaitė, Aldutė 119
Valiūnas, Kęstutis 299
Valius, Telesforas 161, 178, 354
Valiušaitė, Aldona 144
Varanavičius 47
Varnas, Adomas 138, 149–150, 164–165, 187–
188, 205
Vasiliauskaitė, Jadvyga 218
Vasiliauskas, Antanas 127
Vasiliauskas, Gediminas 420–421
Vasiliauskas, Kazys 120
Vasiliauskienė, Dana 420–421, 436
Vasiliūnas, Izidorius 17, 130, 132
Vaškelis, Bronius 286, 299, 322
Velbasis, Simas 132
Veleckas 83
Vėlius, Norbertas 41, 199, 207, 271, 349, 371,
374, 398, 400
Venclova, Tomas 18, 270, 292–293, 309, 324–
325, 372
Vepštas, Vytautas 12, 285
Vesčiūnas 134
Vėžienė, Lakštuonė 313
Vėžys, Gintautas 313
Vyčinas, Evaldas 359
Vydūnas 29, 36, 72, 343, 347, 386–387

Vildžiūnas, Kunotas 371, 373
Vildžiūnas, Vladas 20, 42, 297–298, 305, 313,
369, 374–375, 404
Vileišis, Jonas 36
Vileišis, Petras 44, 46, 146, 151, 156
Vileišis, Vytautas 46
Vilimas, Vladas 151
Vilimienė, Regina 151
Virkau, Vytautas 405, 421
Viskanta, Romualdas 322
Viskantas, V. 36
Visvydas, Pranas 206, 309, 316, 323, 325, 404,
408, 420, 431–432, 437
Višinskis, Povilas 25
Vizgirda, Rimtautas 378
Vizgirda, Viktoras 17, 165–167, 177–178, 188,
191, 205–206, 224, 327, 405
Vizgirdaitė, Marija 224
Vizgirdienė, Birutė 378
Vizgirdienė, Elena 17, 166, 191
Vyšniauskas, Juozas 34
Volkaitė-Kulikauskienė, Regina 38, 110–111,
114, 221, 224–225, 227, 368
Voltaire, François 10

Z

Zajančauskas, V. 36
Zelenienė (Zelenkevičienė), Vanda 133, 325
Zelenytė, Rasa 325
Zelenis (Zelenkevičius), Vytautas 133, 135, 325
Zobarskas, Stepas 141
Zvelebil, Marek 252–253

Zweig, Stefan 78

Ž

Žemaitis 86
Žemaitis, Zigmąs 36
Žičkus, Nikodemąs 124–125
Žilinskas, Jurgis 125–126
Žilinskienė, Ksavera 125–126
Žymantas 182
Žirgulienė, Justina 421
Žmuidzinavičius, Antanas 26, 165, 188, 406
Žukauskas, Vitalis 18, 437

W

Walters, Barbara 323
Ward 172
Werfel, Franc 51
Whitehouse, R. 248
Whitman, Walt 311
Winn, Sean 221, 248
Worth, Dean 18, 240, 295
Wulf 153
Würmer 138

Sudarė K. Jankauskaitė

Savo prisiminimus
apie Mariją Gimbutienę
prašom siųsti šiuo adresu:
Vilniaus universiteto bibliotekos
Rankraščių skyriui,
Universiteto g. 3, Vilnius,
Lietuvos Respublika

Gi-216 Marija Gimbutienė ... iš laiškų ir prisiminimų / Živilė Gimbutaitė, Kornelija Jankauskaitė -
Vilnius: Žaltvykslė: 2005, - p. 472.

ISBN 9986-06-088-5

Šioje knygoje – žymiosios mokslininkės Marijos Gimbutienės gyvenimo retrospektyva. Joje pateikiamas pluoštas M. Gimbutienės ir jos vyro Jurgio Gimbuto laiškų, giminių, artimųjų, bičiulių atsiminimai.

UDK 39(=882:73):929Gimbutienė

ŽIVILĖ GIMBUTAITĖ
KORNELIJA JANKAUSKAITĖ

MARIJA GIMBUTIENĖ
...Iš laiškų ir prisiminimų

Redaktorė *Agnė Iešmantaitė*
Dailininkė *Deimantė Rybakovienė*

Leido *Žaltvykslė*, A. Vivulskio 7-203, LT-03221 Vilnius.
el. p. leidykla@zaltvyksle.com
Spausdino AB *Vilniaus Spauda*, Viršuliškių skg. 80, Vilnius.
Tiražas 1500 egz.

Marija Birutė. Taip buvo pakrikštyta gydytojų Danieliaus Alseikos ir Veronikos Janulaitytės-Alseikienės šeimoje gimusi jaunėlė. Vardas, lietuvių sąmonėje jungiantis krikščioniškos ir ikikrikščioniškos moters idealą. Vardas, sietinas su didžiosiomis motinomis – dangiškojo karaliaus ir Lietuvos (žemiškojo) valdovo. Sunku pasakyti, ar dvigubas vardas nebuvo pirmasis užkalbėjimas, ženklas, nuo gimimo lėmęs Marijos Alseikaitės-Gimbutienės pasaulėvaizdžio orientaciją į matristinę mūsų kultūros pradžią.

Tarsi sugrįžimas į pradžią, į gimtosios žemės iščias regisi ir paskutinė Marijos Gimbutienės kelionė.

Atmintimi matuodami Jos nueitą kelią ir mes esam pusiaukeleį į pradžią...

Nida Tregub

Tikriausiai trys laikai – būtasis, esamasis ir būsiamasis turėtų gulti šalia vienas kito atvirkštine tvarka: būsiamasis, esamasis ir būtasis. Šiuo kartu profesorė Marija Gimbutienė jau yra būtajame laike. Nesuprantamai aišku, tai lemties šauksmas! O Ji vis eina kartu savo deivių gretoje ir pereina į gerbtiną mistinį būvį. Giedant paskutinę sutartinę, raudant paskutinę raudą Ji išėjo, o lieka savo rašytuose rūmuose: nuoširdi, vyriškai tvirta, pasitikinti savimi ir savo tiesa.

Algimantas Švažas